

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

**Katalog broumovského opatského archivu
z roku 1847
v kontextu osudů broumovského kláštera**

Lucie Kociánová

Bakalářská práce

2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala zcela samostatně. Veškeré literární prameny a informace v ní využitě jsou uvedeny na konci práce v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mě požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím se zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

Lucie Kociánová

V Pardubicích dne 27. března 2017

Poděkování

Zde bych ráda vyjádřila své poděkování doc. PhDr. Marii Mackové, Ph. D. za její nezměrnou trpělivost, velkou ochotu a užitečné rady při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych ráda poděkovala všem, kteří mě podpořili či povzbudili, když jsem to nejvíce potřebovala.

Anotace

Tato práce se zabývá vznikem a postupným vývojem benediktinského řádu, a následně mapuje jeho působení v Čechách. Blíže se zaměřuje především na broumovský konvent a konkrétní dokument, jímž je Katalog broumovského opatského archivu z roku 1847.

V souvislosti s touto archiválií je v práci věnována náležitá pozornost rovněž opatu Johannu Nepomuku Rotterovi.

Klíčová slova

benediktini, sv. Benedikt z Nursie, Broumov, broumovský klášter, Katalog broumovského opatského archivu, Johann Nepomuk Rotter

Die Annotation

Diese Arbeit beschäftigt sich mit der Entstehung und Entwicklung des Benediktinerordens, und dann kartiert seine Wirkung in Böhmen. Vor allem konzentriert sich auf den braunauen Konvent und spezifisches Dokument, das ist der Katalog des braunauen Abtsarchives von 1847. Im Zusammenhang mit dieser Archivalie ist in der Arbeit die gehörige Aufmerksamkeit zum Abt Johann Nepomuk Rotter gewidmet.

Die Schlüsselwörter

die Benediktiner, heiliger Benedikt von Nursia, Braunau, das braunau Kloster, der Katalog des braunauen Abtsarchives, Johann Nepomuk Rotter

Obsah

0. Úvod.....	1
1. Historie benediktinského řádu.....	2
1.1 Benedikt z Nursie a zrod benediktinského řádu.....	2
1.2 Benediktova Řehole.....	6
1.3 Dvanáct stupňů pokory očima sv. Benedikta.....	8
2. Nejstarší benediktinské kláštery v českých zemích.....	12
2.1 Vznik broumovského kláštera.....	15
3. Působení benediktinů na území Čech.....	17
4. Architektura – klášter Broumov.....	24
4.1.Po 2. světové válce.....	25
4.2.Umělci, kteří se podíleli na výzdobě interiéru či exteriéru broumovského klášterního komplexu.....	26
5. Gymnázium.....	28
6. Knihovna.....	32
7. Archiv.....	35
8. Katalog broumovského opatského archivu z r. 1847.....	38
9. Opat Johann Nepomuk Rotter.....	42
10. Závěr.....	50
11. Použitá literatura a prameny.....	52
12. Elektronické zdroje.....	54
13. Resumé.....	55
14. Přílohy.....	57

0. Úvod

Řád svatého Benedikta, latinským názvem Ordo Sancti Benedicti, je v rámci západního křesťanství nejstarším dodnes existujícím mnišským řádem. V této práci bych chtěla zmapovat vývoj tohoto významného řádu od jeho vzniku datovaného do počátku 6. století, kdy sv. Benedikt z Nursie sepsal Řeholi, což byla vlastně pravidla pro mnišský život v klášteře, přes dlouhý běh dějin až do současné doby. Dále se zaměřím na výskyt a činnost benediktinských společenství na území Čech, přičemž nejvíce budu sledovat působení benediktinského konventu v Broumově, jenž původně spadl pod benediktinskou diecézi v Praze - Břevnově.

Velká část této práce bude pojednávat o katalogu broumovského opatského archivu z roku 1847, zabývat se budu jak jeho formální podobou, tak jeho obsahem. V návaznosti na tento dokument bych ráda věnovala pozornost osobnosti opata Johana Nepomuka Rottera, jeho životu a jeho významu pro broumovské opatství.

Nyní se pokusím stručně nastínit obsah jednotlivých kapitol. Kapitola první líčí podrobnosti ze života svatého Benedikta z Nursie, je náhledem do podstaty Řehole a vypráví o „dvanácti divech rozpoznání a dvanácti divotvorných činech“ i o tom, co symbolizuje žebřík o dvanácti stupních, a umožní pochopit smysl a stěžejní myšlenky benediktinského řádu, ze kterých sv. Benedikt vycházel. Návratem v čase bude část pojednávající o počátcích nejstarších benediktinských klášterů v Čechách, kromě jiného například o tom, že ve druhé polovině 9. století na území Čech vznikly první tři kláštery – jedno ženské opatství a dva mnišské kláštery. Po roce 1000 klášterů kvapem přibývalo, některé konventy časem zesílily a získaly na vlivu, zatímco několik jiných klášterů naopak zaniklo. Opomenuti nebudou ani nejvýznamnější patroni a patronky benediktinů. Druhá kapitola bude zaměřena na počátky benediktinských klášterů na našem území, přičemž třetí kapitola na ni bude volně navazovat a nabídne náhled na obecné dějiny benediktinských konventů od 15. do 20. století, v případě broumovského opatství až do století jednadvacátého. Chybět nesmí ani zmínka o architektuře broumovského kláštera – té se bude věnovat kapitola čtvrtá. Pátá kapitola nastíní vývoj broumovského klášterního gymnázia a zasadí jej do kontextu té které doby a jejích událostí. V šesté kapitole se zaměřím na knihovní sbírky a historii benediktinské knihovny, zatímco sedmá kapitola by měla být exkurzem do dějin broumovského benediktinského archivu. V osmé kapitole bude věnována pozornost již zmíněnému Katalogu broumovského opatského archivu a tato archiválie zde bude popsána jak po stránce formální, tak i z hlediska obsahu. Rovněž se pokusím porovnat některé archiválie v něm zachycené s jejich momentálním

stavem, či zjistit, zda v současné době ještě vůbec existují. Devátá kapitola vyličí životní příběh opata Johanna Nepomuka Rottera, jenž byl dlouhá léta broumovským a břevnovským opatem. Bude pojednávat o jeho nekonečné touze po vzdělání, o významné kariéře i o nezměrném přínosu jeho osobnosti nejen pro broumovské a břevnovské benediktiny, nýbrž i pro celou zem. V přehledu opatů budou zmíněni všichni nositelé této církevní hodnosti, kteří kdy stáli v čele broumovského konventu.

Co se týče obecně dějin řádu benediktinů, bylo k tomuto tématu doposud vydáno poměrně velké množství literatury. Mezi starší tituly, z nichž budu čerpat informace, patří především *Život sv. Otce Benedikta, řeholnictva na západě patriarchy a zákonodárce* od Jana Sarkandera Navrátila z roku 1880, *Paměti farnosti u sv. Markéty v Břevnově a blízkého okolí* od Bonifáce Jana Holuba z roku 1890 a německý titul *Benediktinisches Leben in Böhmen, Mähren und Schlesien* vydaný roku 1929. Již o něco novější souhrnnou monografií k benediktinské tématice je *Ve znamení břevna a růží* z roku 1989 od Milady Vilímkové a Pavla Preisse. Z literatury vydané již ve 21. století mohu jmenovat například z roku 2004 titul od Anselma Grüna *Svatý Benedikt z Nursie*, dále *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě* od Johanna Nepomuka Zeschicka z roku 2007, či ještě novější monografii *Ora et labora* od Markéty Jarošové a Radky Lomičkové z roku 2013, v těsném závěsu za ní je o rok později vydaná kniha *Otevři zahradu rajskou: Benediktini v srdci Evropy 800 – 1300* od Dušana Foltýna. Jako literární zdroj k architektuře mohu použít publikaci *Krajinou českého baroka* od Giovanniho Dentiho a Alexandra Skalického z r. 2004. Například konkrétně benediktinskému gymnáziu se věnuje kniha z r. 2011 *Hledání centra* od Kristiny Kaiserové a Miroslava Kunštáta, či německý titul z roku 1863 uložený ve Státním okresním archivu v Náchodě – *Geschichte des Gymnasiums der Benediktiner in Braunau* – jehož autorem je Timotheus Anton Matausschek. V kapitolách o knihovně a archivu mohu čerpat například z již zmíněné Zeschickovy monografie *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Neexistuje však literatura, která by se zaměřovala či jakkoli více vypovídala o Katalogu broumovského opatského archivu z r. 1847, zde bude tudíž mým badatelským materiálem samotná jmenovaná archivní pomůcka z 19. století. Jako pramen vypovídající o opatu Janu Nepomuku Rotterovi využiji nedatovaný spis Stanislava Chaloupky *Dr. Johann N. Rotter: Der 55. Abt der Benediktinerstifte Břevnov-Braunau* a dle možností také dobová periodika.

1. Historie benediktinského řádu

Benedikt z Nursie a zrod benediktinského řádu

Má se za to, že se svatý Benedikt narodil do měšťanské rodiny roku 480 ve městě zvaném Nursie, což je dnešní italská Norcia. Po studiích v Římě se v Enfide přidal k asketickému společenství, tři roky pak obýval jeskyni poblíž města Subiaco, kde žil jako poustevník.¹ K životní dráze mnicha ho údajně přivedl mnich jménem Roman.²

Postupně se stal známým a byl proto požádán, aby vedl mnišskou komunitu ve Vicovaru.³ Opět se však vrátil do Subiaka, jelikož se svou přísností vicovarským mnichům znelíbil natolik, že se ho pokusili otrávit (odtud symbol puklého poháru, či poháru omotaného hadem).⁴ Tam měl kolem sebe mnoho žáků, jež pro jejich velký počet rozdělil na dvanáct klášterních komunit. Toto místo opustili všichni společně v roce 530 a vydali se na horu Montecassino, kde roku 529 založili klášter, a kde už pak Benedikt strávil celý zbytek svého života. Papež Řehoř Veliký (540 – 604), jenž ve své druhé knize *Dialogů* mapuje životní cestu svatého Benedikta, je přesvědčen, že za Benediktovým odchodem stál spor s jistým závistivým knězem. S tímto tvrzením však nesouhlasí historikové, podle nichž pravý důvod spočíval ve změně Benediktovy představy o klášterním životě. Na Montecassinu Benedikt ničil staré, avšak stále ještě využívané pohanské svatyně, nebo je alespoň přetvářel v nové kaple. Přimo na vrcholku hory postavil kapli svatého Jana Křtitele a například kaple sv. Martina vznikla z původního Apollónova chrámu. Tradovaným datem Benediktova skonu je rok 547, nicméně se v současné době domníváme, že se Benedikt nenarodil dříve než roku 500 – a podle této domněnky by se jeho úmrtí tedy posunulo do rozmezí let 555 – 560.

První polovina Benediktova života se odehrávala za vlády ostrogótského krále Theodericha. Ariánští Ostrogóti vyznávali tezi, že Syn Kristus není božské podstaty, jako jeho Otec Bůh, nýbrž že jím byl stvořen v přirozenosti lidské, a že je mu určitým způsobem podřízen. Církev se rozpoltila, nastalo papežské schizma mezi Římem a Byzancí. Boje o Itálii i papežský stolec trvaly od roku 535 do roku 553. Skončily úspěchem Gótů, ale nastalý mír

¹ GRÜN, Anselm. *Svatý Benedikt z Nursie: učitel duchovního života*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-695-6. S. 17 – 18.

² FOLTÝN, Dušan (ed.). *Otevři zahradu rajskou: Benediktini v srdci Evropy 800 – 1300*. Praha: Národní galerie ve spolupráci s Filosofickým ústavem AV ČR v Praze, 2014. ISBN 978-80-7035-550-3. S. 25.

³ GRÜN, Anselm. *Svatý Benedikt z Nursie: učitel duchovního života*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-695-6. S. 18.

⁴ FOLTÝN, Dušan (ed.). *Otevři zahradu rajskou: Benediktini v srdci Evropy 800 – 1300*. Praha: Národní galerie ve spolupráci s Filosofickým ústavem AV ČR v Praze, 2014. ISBN 978-80-7035-550-3. S. 26.

narušil v roce 568 pustošivý vpád Langobardů. Kromě jiného nebyl ušetřen ani klášter na hoře Montecassino, jež byl vypálen roku 577.⁵

Zajímavé je, že oproti ostatním světcům, kterým je připisováno maximálně pár zázraků, je jich v Řehořově Dialozích Benediktovi přiřčeno dokonce čtyřicet! A kromě toho – ze všech světců je zde pouze Benediktův život vyprávěn doopravdy celý. Je zde zcela zřejmý velký teologický význam, který byl svatému Benediktovi přikládán. „*Papež Řehoř Veliký spatřoval v Benediktovi centrální postavu odcházející antiky.*“⁶ Snažil se prostřednictvím svého díla dokázat, že západní křesťanstvo nemá méně úžasných osobností, než křesťanství východní. Zázraky papež uspořádal velmi šikovně. „...*Ústřední část tvoří dvakrát dvanáct divů, totiž dvanáct zázraků prorockých a dvanáct divotvorných činů. Papež Řehoř zpodobuje Benedikta tak, aby jeho chování odpovídalo biblickým předobrazům, v Benediktovi je oživen duch proroků.*“⁷ Biblické postavy byly uspořádány v tomto pořadí: Mojžíš, Eliáš, Petr, Eliáš a David. Petr je vyobrazen s největšími starozákonnými proroky po svém boku – tedy s Mojžíšem (osvoboditel lidu) a Davidem (zakladatel království).

První Benediktův zázrak se stal, když se po jeho modlitbách samo spojilo rozbité hliněné síto. /s. 20/ Dalším zázrakem bylo, když požehnal číši vína, kterou ho chtěli otrávit mniši ve Vicovaru. Ta se po Benediktově modlitbě rozlétla na tisíc kousků.⁸

Podle Benedikta spočívá spiritualita v umu nalézat Boha ve společenství. „*Zakládá dvanáct klášterů vždy s dvanácti mnichy. Číslo dvanáct symbolizuje úplnost a zároveň schopnost tvořit společenství. Ježíš ustanovil dvanáct apoštolů, dvanáct bylo kmenů Izraele.*“⁹ Papež Řehoř vyzvedává toto číslo, abychom pochopili vytoužený cíl Benediktovy cesty, jímž bylo vzkříšení prvotní církve.

„*Řehoř dále popisuje pět Benediktových znamení, která odpovídají divotvorným činům Mojžíše, Eliši, Petra, Eliáše a Davida. ... První z pěti divů odpovídá činu Mojžíšovu: Benedikt nechá ze skály vytrysknout vodu.*“¹⁰ Skála je zde symbolem všeho tvrdého v nás. Druhé znamení připomínající zázrak proroka Eliši nám sděluje, že „*práce osvobozuje od smutku*“ a prospívá naší duši. „*Třetí z divotvorných činů odkazuje na Petrovu chůzi po mořské hladině, jak o ní zpravuje evangelista Matouš.*“¹¹ Jeho sdělením je důležitost poslušnosti. Že tomu,

⁵ GRÜN, Anselm. *Svatý Benedikt z Nursie: učitel duchovního života*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-695-6. S. 18 – 19.

⁶ Tamtéž, s. 19.

⁷ Tamtéž, s. 19 – 20.

⁸ Tamtéž, s. 23.

⁹ Tamtéž, s. 23 – 24.

¹⁰ Tamtéž, s. 25.

¹¹ Tamtéž.

kdo správně využívá své instinkty, v nouzi pomohou obyvatelé zvířecí říše, nás učí čtvrtý zázrak navazující na divotvorný čin proroka Eliáše. Pátým zázrakem byl náhlý skon Benediktova nepřítele, z něhož se Benedikt po vzoru krále Davida neradoval, nýbrž truchlil. Nenávist jeho nepřítele, kněze Florentia, v něm vyvolala pouze smutek z této špatné lidské vlastnosti. Těmito pěti zázraky chtěl papež Řehoř poukázat na to, že se v Benediktovi snoubí duše všech spravedlivých velikánů z obou Zákonů.

Při stavbě kláštera na hoře Montecassino musel Benedikt bojovat s démony, kteří na něj neustále útočili. Nejprve Benedikt požehnal kameni, aby ho mohl spolu s ostatními mnichy zvednout. Když pak začali na tomto místě kopat, našli pohanskou modlu ulitou z bronzu.¹² „*Pokusíme-li se proniknout hlouběji do toho, co nás v našem nitru blokuje a ubírá nám energii, narazíme na modlu. Kdykoli si něco zbožštíme, ať už je to zásada, zvyk, člověk či věc, nedostaneme se dál. Jsme jako přikováni, nedokážeme se pohnout.*“¹³ Modlu nechali v kuchyni, kde vzápětí vzplanul požár. Byl to však pouze klam, Benedikt pomocí modliteb otevřel svým bratrům oči a vysvobodil je tak ze zajetí sexuality, jež oheň symbolizuje. Poslední útok démonů poznamenal mnichy při samotné stavbě. Jejich neopatrná a příliš kvapná práce spolu s pýchou a nadšením z kláštera, který jim před očima rostl jako z vody, málem způsobily smrt jednoho z nich, když se na něj zřítila nově postavená zeď. Mladého mnicha uzdravila opět Benediktova modlitba.

Dvanáctero divů rozpoznání se týká názorů mnichů, které nejsou pravdivé, a které Benedikt zří i svým vnitřním zrakem.¹⁴ „*Benedikt odhaluje u mnichů devět logismoi, emotivních myšlenek a vášní, s nimiž se utkal již Evagrius.*“¹⁵ Tento významný teolog raného mnišství a psycholog, Evagrius Ponticus, pojednával ve svých dílech o tom, jak přistupovat ke svým myšlenkám či vášním – mnich musí dokázat využít jejich moc pro sebe, nesmí se však jimi nechat opanovat. „*Benedikt nerozpoznává jen to, co se v člověku právě děje, nahlíží i do budoucnosti. Gótskému králi Totilovi předpověděl, že dobyde Řím, deset let nato však zemře. Předpovídal vyplenění Říma i zničení kláštera na Montecassinu. ... Sjednocení s Bohem umožňuje Benediktovi vidět za současný stav věcí a rozpoznat, jakými cestami se člověk i společenství mají ubírat.*“¹⁶

Po dvanácti dívech rozpoznání následuje dvanáctero divotvorných činů vyvolaných Benediktovými modlitbami. Tyto zázraky jsou odrazem uzdravení světa a jeho přetváření dle

¹² Tamtéž, s. 26.

¹³ Tamtéž, s. 26 – 27.

¹⁴ Tamtéž, s. 27.

¹⁵ Tamtéž, s. 28.

¹⁶ Tamtéž.

Boží vůle prostřednictvím svatého Benedikta tak, aby vše mělo svůj řád a ve společnosti panovala spravedlnost. Heslo benediktinů zní „Ora et labora“ neboli „Modli se a pracuj“ – samotná modlitba je činem, ústí v čin a uskutečňuje se v něm, dává mu konkrétní podobu. Vycházejí z ní všechny podoby pomoci. Benediktova modlitba pomáhá lidem, když jsou nemocní, nebo když strádají. „*Jako hospodář vkládá důvěru v Boha, ne v hromadění peněz a zboží.*“¹⁷ Benedikt sám se podílel na změnách ve společnosti i politice, příznivě ovlivnil život mnoha lidí žijících v okolí.

Po všech těchto zázracích se z Řehořova vyprávění dozvídáme o posledním shledání Benedikta s jeho sestrou Scholastikou. Jedná se o krásný a velmi oblíbený příběh. Každoročně se scházeli, aby spolu pohovořili o duchovních záležitostech, avšak tentokrát ho modlitbou přivolanou vichřicí přiměla, aby s ní zůstal až do rána. Sestřina modlitba zvítězila nad bratrovou vůlí, jelikož „*podle spravedlivého soudu Božího zmůže více ten, kdo více miluje. ... Láska přemáhá zákon. Láska dýše svobodou. Strach nemá v lásce místa.*“¹⁸ Nicméně svůj podíl na tom, co Scholastika dokázala, nese ještě něco velmi podstatného. Vůle náleží muži, srdce ženě – a právě srdce je z těchto dvou mocnější. „*V srdci přebývá láska. V srdci přebývá Bůh a moc Boží překonává sílu lidské vůle. V srdci pramení moc Všemohoucího, srdce je zřídlo božské lásky, zřídlo, které nevysychá.*“¹⁹ Benediktovu sestru sv. Scholastiku považujeme za první ženu-benediktinku, díky ní se vlastně zrodila ženská odnož tohoto řádu.²⁰

Benediktova Řehole

Řeholí rozumíme pravidla, kterými se řídí životy mnichů.²¹ Řehole, jež Benedikt sestavil na Montecassinu²², je sbírkou zákonů a zároveň i duchovní knihou, v níž se sloučila „*jasnost mužského ducha s dobrotivostí ženské lásky*“.²³ Vychází z Benediktovy duchovní cesty i z jeho vlastní osobnosti.²⁴ Řehole je v první řadě plná moudrosti. Druhým rysem je „*průzračná řeč*“, kterou je na jednu stranu myšleno vynikající vyjadřování, na druhou stranu

¹⁷ Tamtéž, s. 28 – 29.

¹⁸ Tamtéž, s. 30.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ VILÍMKOVÁ, Milada – PREISS, Pavel. *Ve znamení břevna a růží: historický, kulturní a umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1989. S. 16

²¹ GRÜN, Anselm. *Svatý Benedikt z Nursie: učitel duchovního života*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-695-6. S. 39.

²² ZESCHICK, Johannes Nepomuk. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Vyd. 1. Praha: Benediktinské arciepatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-04-8. S. 9.

²³ GRÜN, Anselm. *Svatý Benedikt z Nursie: učitel duchovního života*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-695-6. S. 33.

²⁴ Tamtéž, s. 13.

pak čestný význam Benediktových slov. „*Benediktovi je cizí jakékoli moralizování. ... Benedikt neopovrhne lidmi, netouží nad nimi stále nedůvěřivě dohlížet.*“²⁵ V tomto se Benediktova Řehole naprosto liší od Řehole Mistrovy od neznámého autora, z níž Benedikt z velké části vycházel, a jež byla nalezena na počátku dvacátého století. Oproti Benediktovi, který cítí dobro uvnitř lidí, je původce Řehole Mistrovy vyloženě nedůvěřivý a je přesvědčen, že všichni jsou ve svém nitru špatní a potřebují pevné vedení. Ta vznikla po roce 500 nejspíše na jihu Gallie. V některých věcech se od sebe řehole liší. Benedikt klade například důraz i na vztahy mezi svými uční, ne jen na pouhé jejich učení. Také nedrží veškerou odpovědnost pouze ve svých rukou, ale mnohá rozhodnutí nechává na opatovi, který má taktéž dobrý přehled o stavu společenství. Snad i z tohoto důvodu je Benediktova Řehole o 73 kapitolách ve srovnání s Řeholí Mistrovou o více než polovinu kratší.²⁶ Benediktova řehole sehrála důležitou úlohu při zrodu křesťanské západní Evropy.²⁷

Smrt Benedikta nepřekvapila, byl na ni připraven. „*Umírá v modlitbě, a jeho rozpjaté ruce otvírají nad jeho spolubratry nebe. Smrt je završením jeho modlitby. ...je následováním Krista: tak jako Ježíš na kříži vložil svého ducha do rukou Otcových, tak i Benedikt v modlitbě vydechuje duši a vrací ji do rukou svého Stvořitele.*“²⁸ Pohřben byl dle svého (a na tuto dobu velice šokujícího) přání do hrobu, který onehdy sám připravil, a kde již spočívala jeho sestra Scholastika.²⁹

Po Benediktově smrti začala jeho řehole díky své jednoznačné, mírné a moudré povaze platit za jedinou uznávanou řeholi západního mnišství. Tenkrát bylo běžné, že se kláštery řídily více řeholemi zároveň, a k této se nejčastěji přidávala řehole svatého Kolumbána, což je světec irského původu. V sedmém století již dosah Řehole překračuje Alpy a sune se stále více na sever, na konci století se stává jedinou platnou řeholí pro anglické kláštery. Misionářskou činností Irů a Angličanů se pak dostává i na německé území. „*V roce 742 stanovilo Concilium Germanicum, že všechny kláštery se mají držet Benediktovy Řehole. Její jednotné dodržování prosazoval Karel Veliký – roku 787 si nechal opis Řehole dopravit do Cách. Tím, kdo přání Karla Velikého a Ludvíka Pobožného uvedl v život na celém území franské říše, byl pak říšský opat Benedikt z Aniane. Benediktinské kláštery se staly centry spirituality, ale také středisky kulturní a misijní aktivity. Kláštery se věnovaly misii ve svém*

²⁵ Tamtéž, s. 34.

²⁶ Tamtéž, s. 34 – 40.

²⁷ FOLTÝN, Dušan (ed.). *Otevři zahradu rajskou: Benediktini v srdci Evropy 800 – 1300*. Praha: Národní galerie ve spolupráci s Filosofickým ústavem AV ČR v Praze, 2014. ISBN 978-80-7035-550-3. S. 25.

²⁸ GRÜN, Anselm. *Svatý Benedikt z Nursie: učitel duchovního života*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-695-6. S. 31.

²⁹ Tamtéž, s. 35.

okolí, zřizovaly školy, opisovačské dílny i dílny umělecké, klučily lesy a proměňovaly tvář krajiny.“³⁰ Úkolem řádu sv. Benedikta na základě jeho řehole sice nemělo být šíření křesťanství prostřednictvím misionářské, kazatelské či vzdělávací činnosti, nicméně na počátku středověku řád zastával všechny tři řečené funkce.³¹

Z Benediktovy Řehole vycházelo několik nových řádů. Nejmocnějším řádem byli cisterciáci, původem z burgundského města Citeaux, kde byl r. 1098 založen benediktinský klášter. Existence tohoto řádu byla uznána a povolena r. 1119 a zejména pro české země měla veliký význam spočívající ve vzdělání, budovatelství a politické sféře. Roku 1120 pak vzniká premonstrátský řád, jež schválil o šest let později papež Hororius III. Zřizovatelem tohoto konventu byl sv. Norbert z Xanten, žijící předtím jistou dobu v benediktinském klášteře v Siegburgu. Jeho inspirací nebyla pouze řehole sv. Benedikta, nýbrž i řehole sv. Augustina – obě řehole totiž spojují ideály pokory, chudoby a života v mnišském kolektivu. I tento řád se nesmírně rychle pokryl celou západní Evropu. Na počátku 13. století se pak Benediktova řehole zčásti promítla i do řádu křížovníků s červenou hvězdou, spjatého rovněž s augustiniánskou řeholí a zřízeného sv. Anežkou Českou, jenž měl plnit funkci špitálního bratrstva.³²

Nejstarší rukopis Benediktovy Řehole datovaný do počátku 8. století, jež byl zachován do dnešní doby, je uložen v Bodleian Library v Oxfordu. Nejstarší a obsahem původnímu Benediktovu autografu nejpodobnější znění z počátku 9. století je umístěno ve Švýcarsku v klášteře Sankt Gallen.³³

Dvanáct stupňů pokory očima sv. Benedikta

Výstup člověka k Bohu byl již před Benediktovou dobou symbolizován znamením žebříku.³⁴ Dvě postranní tyče žebříku byly církevními Otcí chápány jako Starý a Nový zákon, případně jako „*dvojí přikázání lásky k Bohu a bližnímu*“. Vystoupit na vrchol znamená sjednotit se s Bohem. Dvanáct stupňů pokory má reprezentovat mystiku, kontemplaci („...posvátné dění, ve kterém jde o vytvoření společenství mezi Tím, který je Svatý, a námi na základě nazírání, nahlížení a uchopení, smysly vnějšími i vnitřními...“) ³⁵

³⁰ Tamtéž, s. 40.

³¹ VILÍMKOVÁ, Milada – PREISS, Pavel. *Ve znamení břevna a růží: historický, kulturní a umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1989. S. 11.

³² FOLTÝN, Dušan (ed.). *Otevři zahradu rajskou: Benediktini v srdci Evropy 800 – 1300*. Praha: Národní galerie ve spolupráci s Filosofickým ústavem AV ČR v Praze, 2014. ISBN 978-80-7035-550-3. S. 106 – 107.

³³ Tamtéž, s. 28.

³⁴ GRÜN, Anselm. *Svatý Benedikt z Nursie: učitel duchovního života*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-695-6. S. 45.

³⁵ Klášter sester klarisek-kapucínek. Cappucino u Františka: Tichá pošta sv. Kláry [online]. © 2015 [cit. 12. 12. 2015]. Dostupné z: <http://www.kapucinky.kapucini.cz>.

„V užití schématu dvanácti stupňů následuje Benedikt Cassiana, pro jeho předchůdce však pokora byla pouze jedním stupněm ze sedmi, vedoucích od bázně Boží přes zkroušenost k pokoře a konečně k čistotě srdce a k lásce. Cassian uvádí deset znamení, podle nichž lze pokoru rozeznat. Benedikt těchto deset znamení přejímá, stávají se však pro něj zastaveními na cestě. K pokoře je třeba dojít, je to vnitřní děj, směřující k završení. K deseti znamením přidává Benedikt ještě dvě další: bázeň Boží, která je u Cassiana základem pokory, se stává první příčkou; tou poslední a nejvyšší je pak u Benedikta proměnění těla. ... Číslo deset je symbolem plnosti. ... Také číslo dvanáct symbolizuje úplnost, obsahuje v sobě však vždy rozměr společenství. Dvanáct bylo kmenů Izraele, dvanáct bylo apoštolů, základ církve.“³⁶

Benedikt spatřuje důležitost ve schopnosti tvořit společenství a právě pokora je základním pilířem v mezilidských vztazích. Účelem těchto jejích dvanácti stupňů má být „dokonalá Boží láska“, která integruje lásku k Bohu i ke svým bližním. Dvanáct stupňů pokory vystihuje jistý duševní rozvoj a jejich posloupnost je vsutku záměrná.

Prvním stupněm je vztah k Bohu. Měli bychom vůči němu cítit bázeň, brát jen vážně a pociťovat jeho všeobsáhlost. Pokud budeme směřovat všechny své myšlenky i dojmy k Bohu, budeme tak vlastně naslouchat svému srdci. „K životu, vyrůstajícímu ze vztahu k Bohu, patří také to, že se dotkneme tužeb srdce, promyslíme je až do konce, a skrze ně přijdeme k Bohu. Latinské slovo *desiderium* označuje touhu, ale také potřebu, žádost těla a jakékoli přání ... Ve vztahu k Bohu smí být vše, všechno získává svou pravou míru.“³⁷

Druhým stupněm je vztah k sobě samému. „Nemáme milovat vlastní vůli, ale vůli Boží“³⁸, nesetrvávat jen tvrdohlavě ve svých tužbách a vizích. Byli jsme povoláni Bohem, měli bychom tedy žít z jeho vůle, která je zároveň naším vlastním rozhodnutím k životu a vnitřní svobodě. Je potřeba ujít cestu od svévolných potřeb k tomu, co je skutečně potřeba, nebo respektive k tomu, čeho se dokážeme zříci – jedině tak dozrajeme. „Pouhé uspokojování potřeb vede k nezralosti člověka a způsobuje mu mnoho obtíží.“³⁹

Třetím stupněm je vztah k lidem. K Bohu se propracujeme jen díky lidem kolem nás, prostřednictvím našich vztahů s nimi. Měli bychom naslouchat svému představenému.

Čtvrtým stupněm je zacházení s emocemi. Zralý člověk by měl dobře vnímat své pocity a být schopen s nimi správně zacházet. Je nezbytné oprostít se od negativních pocitů a

³⁶ GRÜN, Anselm. *Svatý Benedikt z Nursie: učitel duchovního života*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-695-6. S. 46.

³⁷ Tamtéž, s. 46 - 48.

³⁸ Tamtéž, s. 49.

³⁹ Tamtéž, s. 49 - 50.

naučit se se s nimi vypořádat. S tím nám má pomoci „*mlčení a trpělivost*“.⁴⁰ Podle Benedikta máme na výběr – buď můžeme zápornou emoci zesílit natolik, aby se nakonec proměnila v pozitivní vjem, nebo proti ní bojovat kladnými emocemi. Další řešení spočívá v zaměření se na své životní zkušenosti, kterými jsme si již prošli, a z nichž bychom se měli do budoucna poučit.⁴¹

Pátým stupněm je vyslovování myšlenek a pocitů. Neměli bychom tajit své pocity. Jestliže držíme cokoli špatného v sobě, je nám to jen pouze ke škodě, ničí nás to zevnitř. „*Dokud své negativní emoce uzavíráme sami v sobě, jsme jimi ovládáni. Neovládají jen náš rozum a naše srdce, ale mají vliv i na nevědomí a odtud působí destruktivně na tělo i duši.*“⁴² Čím déle špatné myšlenky skrýváme, tím jsou silnější. Potřebný odstup získáme jedině tak, že se se svými pocity někomu svěříme. Můžeme je také vyjádřit jakýmkoli jiným způsobem – malováním, zpěvem či tancem.

Šestým stupněm je přijetí vlastní průměrnosti. Jeho cílem je dokázat se vyrovnat s opovržením sebou sama, smířit se se svou průměrností i stereotypem všedních dní. Musíme přijmout svůj život, spokojit se s tím, co máme, a nepropadat depresím z nenaplněných vizí.

Sedmým stupněm je setkání se stínem. Musíme odvážně jít vstříc pravdě. Uvědomovat si svoji pozemskost, své slabosti, své viny.⁴³

Osmým stupněm je přizpůsobení se realitě. „*...Přináší Benediktovu výzvu, abychom přijali předem daný vzor života. Nemáme usilovat o to, být zajímaví v očích druhých, opouštět a překračovat nařízení Řehole, snažit se stále prosazovat vlastní představy.*“⁴⁴ Neznamená to, že máme potlačit svoji kreativitu, ale pouze osvobodit se ze zajetí vlastního ega a potřeby se nějakým způsobem prosadit.

Devátým stupněm je konfrontace s vnitřní pravdou. Je zapotřebí dokázat mlčet. „*Mnohmluvnost je dobrou ochranou před setkáním se sebou samým. Mnohým mluvením mohu sám před sebou utíkat. Mluvím, protože nemohu vydržet sám se sebou.*“⁴⁵ Lidé mají přirozenou tendenci přehánět či dělat se před ostatními zajímavějšími, než skutečně jsou.

Desátým stupněm je ztělesnění pokory ve smíchu. Tento stupeň pokory „*spočívá v tom, nesmát se příliš snadno a všemu.*“⁴⁶ Smích nám pomáhá u lidí rozpoznat jejich vnitřní rozpoložení. „*Člověku, který se setkal sám se sebou, je vlastní humor, směje se rád, a jeho*

⁴⁰ Tamtéž, s. 51.

⁴¹ Tamtéž, s. 52 – 53.

⁴² Tamtéž, s. 54.

⁴³ Tamtéž, s. 54 - 57.

⁴⁴ Tamtéž, s. 58.

⁴⁵ Tamtéž, s. 59.

⁴⁶ Tamtéž, s. 60.

smích není nikomu nepříjemný. Je to ten nakažlivý, radostný smích, smích, který vychází z břicha. Lidi kolem strhuje a naplňuje radostí.“ Mezi mnichy byl velmi rozšířený zákaz smíchu. Důvodem byl to, že *„Ježíš se také nikdy nesmál“*.⁴⁷

Jedenáctým stupněm je ztělesnění pokory v hlase. Svou mluvou vyjadřujeme sami sebe, svoji osobnost. *„Podle našeho hlasu se pozná, jak to vypadá v našem srdci.“* Podle Benedikta se pro mnicha nehodí, aby mluvil hlasitě. *„Křik vyjadřuje malou citlivost pro druhé lidi i pro Boha.“*⁴⁸

Dvanáctým stupněm je ztělesnění pokory v držení těla. Naše tělo na nás prozradí všechno – když se bojíme, když se snažíme něco skrývat, jaký máme postoj sami k sobě i k ostatním. Podle Benedikta je správným držením těla shrbený postoj se skloněnou hlavou – ta evokuje především držení hlavy, které měl Ježíš Kristus na kříži. Napřímená záda podle něho značí povýšenost.⁴⁹

⁴⁷ Tamtéž, s. 61.

⁴⁸ Tamtéž, s. 62.

⁴⁹ Tamtéž, s. 63.

2. Nejstarší benediktinské kláštery v českých zemích

Benediktinští věrozvěsti kráčeli po české a moravské půdě ještě předtím, než vznikly první kláštery. „*Na synodě na březích Dunaje (roku 796) byly po vítězství nad Avary vypracovány misijní metody a avarská a slovanská území byla přidělena přílehlým biskupstvím k christianizaci. Čechy obdrželo Řezno.*“⁵⁰ Christianizace měla přinést hlubší propojení nových národů s říšským svazkem. Tohoto úkolu se měl zhostit benediktinský klášter sv. Emmerama v Řezně svázaný s biskupským stolcem, který se od roku 739 řídil Řeholí sv. Benedikta. Christianizace Moravy se ujalo Bavorsko.⁵¹ Změnu v řezenském vlivu na české duchovenství přinesl až rok 973, kdy nový řezenský biskup Wolfgang povolil vyjmutí diecéze z řezenské správy a se souhlasem jeho i císaře Oty I. tak v Praze vzniklo samostatné biskupství. Do funkce prvního pražského biskupa byl zvolen saský mnich Dětmar, vysvěcený v lednu roku 976.⁵² „*Prvých šest biskupův Pražských vzato ze klášterních síncův benediktinských; jsoutě to mužové i svatostí života i hlubokou učeností a moudrostí proslulí: Dětmar, sv. Vojtěch muč., Theodag, Helikard, Hizzo a Severus.*“⁵³

V návaznosti na zřízení pražského biskupství byl založen první český klášter - „*ženské opatství při už existujícím kolegiálním kostele svatého Jiří na Pražském hradě. První abatyší se stala Mlada, sestra Boleslava II... Roku 967 se na žádost svého otce Boleslava I. odebrala do Říma s prosbou o založení biskupství v Čechách. ...Souhlas papeže Jana XIII. mohl být vydán roku 972. Tím je možné datovat Mladin návrat a založení Svatého Jiří lety 972/973.*“⁵⁴

V roce 993 vzniká v Břevnově první mnišský klášter – v pořadí druhý pražský biskup, sv. Vojtěch, přivedl z Itálie dvanáct aventinských mnichů a za pomoci vévody Boleslava II. pro ně zřídil na území mezi Prahou a Bílou horou opatství „*Břevnov ke cti Matky Boží, svatého Benedikta a svatých Bonifatia a Alexia.*“⁵⁵

O šest let později byl vévodou Boleslavem III. založen druhý český mnišský klášter na Ostrově u Davle. Název kláštera byl odvozen od jména patrona – *Svatý Jan na Ostrově*. Vycházel již z gorzské benediktinské reformy, která do Čech přišla z bavorského Niederalteichu, odkud byl i jeho první opat Lambert. Na rozdíl od sv. Vojtěcha, jehož mniši

⁵⁰ ZESCHICK, Johannes Nepomuk. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Vyd. 1. Praha: Benediktinské arcioopatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-04-8. S. 13.

⁵¹ Tamtéž, s. 14.

⁵² Arcibiskupství pražské. Historie arcidiecéze [online]. © 2013 – 2016 [cit. 13. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.apha.cz>.

⁵³ ŠMÍDEK, Karel. Řád sv. Benedikta v nynějšku. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Roč. 1873, č. 1, s. 32.

⁵⁴ ZESCHICK, Johannes Nepomuk. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Vyd. 1. Praha: Benediktinské arcioopatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-04-8. S. 15.

⁵⁵ Tamtéž, s. 15.

byli nakloněni francouzskému clunyjskému hnutí, benediktini přicházející z Bavorska a šířící gorzskou reformu zaujímalí lepší přístup vůči světským panovníkům.

I Břevnov roku 1043 dostává po odchodu prvního opata Anastasia nového niederaltaišského opata Meginharda, nebyl tam však jediným tohoto původu. Z Niederalteichu přišel rovněž mnich Jan, který se v roce 1063 stal prvním olomouckým biskupem. Patronem jeho biskupského kostela se stal niederaltaišský sv. Mořic.

Spojnicí mezi Břevnovem a Niederalteichem byl také šumavský poustevník Vintíř.⁵⁶ Jedná se o legendárního česko-bavorského svätce, jež se narodil v roce 955 do rodu hrabat z Kafernburgu a Schwarzburgu.⁵⁷ Tento bohatý duryňský velmož, příbuzný římského císaře Jindřicha II. a uherského krále Štěpána, se v padesáti letech rozhodl oprostít od pozemských záležitostí a odevzdat svá zbývající léta života bohu.⁵⁸ Nějakou dobu pobýval u benediktinů v Gölingen pod správou kláštera v Hersfeldu – tam se původně chtěl stát proboštem. Dle vůle opata Gotharda šel však do Niederalteichu, odkud se vydal na pouť do Říma. Poté jako benediktin nastoupil do proboštské funkce v Gölingen. Nakonec se vrátil do Niederalteichu a pokračoval v životě obyčejného mnicha. V roce 1008 zažádal o možnost odejít na horu Ranzinger, kde si přál žít v poustevně. „Podle mladší tradice se po roce 1008 uchýlil na místo zvané Rinchnach, kde si u říčky stejného jména zřídil poustevnu. Postupně začal v Rinchnachu vyrůstat nový benediktinský klášter. Již roku 1019 pasovský biskup Berengar vysvětil mnichům kostel sv. Jana Křtitele, neboť Vintíř byl jeho obzvláštním ctitelem.“⁵⁹

Dobové listiny a zprávy jsou ale důkazem toho, že se Vintíř ani jako mnich nepřestal věnovat říšské politice. Byl zřejmě nesmírně důležitým a vlivným mužem, což „potvrzuje fakt, že hned několik kronik zaznamenává jak jeho vstup do kláštera, tak i jeho skon. Z dobových kronik rovněž víme, že kromě cesty do Uher byl Vintíř roku 1017 pověřen říšským sněmem v Magdeburku misijním působením u slovanských Luticů. Do říšské politiky zasahoval zejména za císaře Konráda II. z francké dynastie, který vystřídal na říšském trůnu Jindřicha II. v roce 1024. Vintíře máme poprvé doloženého v jeho blízkosti roku 1029, kdy od něho získal důležitou listinu pro svůj klášter v Rinchnachu.“⁶⁰ Důležitým rokem byl r. 1032, kdy přiměl císaře Konráda II. bojovat o své právoplatné dědictví, jímž bylo Burgundsko,

⁵⁶ Tamtéž, s. 17.

⁵⁷ JAROŠOVÁ, Markéta – LOMIČKOVÁ, Radka (ed.). *Ora et labora: vybrané kapitoly z dějin a kultury benediktinského řádu*. Vyd. 1. Praha: UK v Praze, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění v NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. ISBN 978-80-7422-246-7. S. 51.

⁵⁸ MAUR, Eduard. *Paměť hor*. Praha: Havran, 2006. ISBN 80-86515-60-5. S. 106.

⁵⁹ JAROŠOVÁ, Markéta – LOMIČKOVÁ, Radka (ed.). *Ora et labora: vybrané kapitoly z dějin a kultury benediktinského řádu*. Vyd. 1. Praha: UK v Praze, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění v NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. ISBN 978-80-7422-246-7. S. 51.

⁶⁰ MAUR, Eduard. *Paměť hor*. Praha: Havran, 2006. ISBN 80-86515-60-5. S. 106 – 107.

s hrabětem Odonem z Champagne, a rozšířit tak o něj svoji říši. Rok 1034 je dalším dokladem Vintířova vlivu – jeho zásluhou se mohl císařem Konrádem vězněný kníže Oldřich vrátit do Čech a opět spravovat svou zem.⁶¹

Vintíř často pobýval rovněž na dvoře svého příbuzného sv. Štěpána. Zde v Uhrách je s ním spojen zázrak, kdy se při hostině modlil nad „zakázanými“ pokrmami, až najednou pečený páv ležící na stole obživl a uletěl. Vintíř údajně založil uherské kláštery Zalavár (r. 1019) a Bakonybél (r. 1032). V roce 1040 se pak znovu vrátil k poustevničení. Pravděpodobně se uchýlil na Šumavu do Dobré vody u Hartmanic, kousek odtamtud vedla významná stezka - „z *Niederaltaichu přes Zwiesel, Ždánidla, Vysoké lávky, Dobrou Vodu, Harmanice, kolem Nuzerovské a Volšovské Stráže do Sušice a dále do nitra Čech kolem Práchně ku Praze. Tato stezka byla později zvána jako stezka Vintířova (Gunthersteig).*“⁶² Vintířovu stezku ale znala už listina Konráda II. vydaná v roce 1029.

Sv. Vintíř byl také známým diplomatem, pomáhal zejména panovníkům jako poradce i jako rozhodčí sporů. O sklonku jeho života vypráví Vita S. Guntheri. Podle legendy se shledal s poustevníkem kníže Břetislav, když byl na lovu. Vintíř mu sdělil, že je jeho kmotrem, a vyslovil přání, že by chtěl být pohřben v klášteře v Břevnově. Břetislav k němu poslal pražského biskupa Severa, který mu 9. října 1045 podal svátost. Pohřben byl v kostele sv. Markéty. Roku 1054 kníže splnil ještě druhé Vintířovo přání – zřídil rajhradský klášter.

Během 13. století se Vintířův kult rozšířil, přibýlo zázraků s ním spojených – dokonce bylo zaznamenáno až 300 zázračných uzdravení. Přemysl Otakar II. se usilovně snažil zasadit o jeho kanonizaci, avšak neúspěšně. Ve 14. století vydává papež Urban VIII. bulu o účtě břevnovského kláštera ke sv. Vintíři. Vedle sv. Benedikta a sv. Vojtěcha byl Vintíř opatem Bavorskem z Nečtin prohlášen za patrona Břevnova.⁶³ Kult tohoto česko-bavorského světce se v břevnovském klášteře udržel až do doby, kdy musel břevnovský konvent kvůli husitům přesídlit do Broumova. „*Projevy úcty k Vintířovi se podle pozdního Hájkova svědectví staly předmětem ostrých útoků ze strany husitských kněží a zázraky nad jeho hrobem ustaly.*“⁶⁴ Otázkou je, co se pak stalo se světcovými ostatky. Mohly jimi být kosti nalezené v 80. letech 17. století v kostele v Polici nad Metují, ale také nemusely. Tak jako tak začaly být uctívány a roku 1716 proběhl jejich převoz zpět do Břevnova, kde spočinuly ve svatoprokopském oltáři. Co se týče Vintířova kultu, zažil ještě rozmach ve druhé polovině 16. století po Tridentském

⁶¹ Tamtéž, s. 107.

⁶² JAROŠOVÁ, Markéta – LOMIČKOVÁ, Radka (ed.). *Ora et labora: vybrané kapitoly z dějin a kultury benediktinského řádu*. Vyd. 1. Praha: UK v Praze, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění v NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. ISBN 978-80-7422-246-7. S. 52.

⁶³ Tamtéž, s. 52 – 53.

⁶⁴ MAUR, Eduard. *Paměť hor*. Praha: Havran, 2006. ISBN 80-86515-60-5. S. 115.

koncilu, který hojně podporoval uctívání světců. Také jezuité prostřednictvím svých literárních děl výrazně přispěli k tomu, že sv. Vintíř neupadl v zapomnění. V 17. století se z Dobré Vody u Hartmanic zrodilo poutní místo a během 18. století byla místní kaple přestavěna na kostel. Postupem času zde přibýly lázně, hospic, fara, škola a dvě kapličky.⁶⁵

Kromě Rajhradu, prvního benediktinského kláštera na Moravě, byly v 11. století založeny ještě kláštery v Sázavě a v Opatovicích.⁶⁶ Časopis katolického duchovenstva říká, že „*Nejglavnějším benediktinským v Čechách klášterem byl po dlouhou dobu klášter Sázavský na řece Sázavě, jehož prvním opatem byl sv. Prokop ... ; založen Oldřichem vévodou českým ok. r. 1032.*“⁶⁷ Rajhradské probošství spadalo z hlediska správy pod Břevnov. Až do 12. století byly benediktinské kláštery jedinými konventy v Čechách. V tomto století byly postaveny další benediktinské kláštery, např. v Kladrubech u Stříbra (1115).⁶⁸ „*Počalo se o něm stavěti 1108 pod českým vévodou Svatoplukem I. a ... dokonáno pod Vladislavem I. a jím štědrě nadáno.*“⁶⁹

Dominance benediktinů však vzala za své s příchodem již zmíněných cisterciáků, premonstrátů a rytířských řádů. K těm později přibýli mendikanti - minorité, dominikáni a augustiniáni -, augustiniánští kanovníci a kartuziáni. Ale i navzdory působení mnoha nových řádů si benediktini dokázali udržet svoji důležitost a váženost.⁷⁰

Vznik broumovského kláštera

Řád benediktinů získal oblast Broumova a okolní půdu jakožto dar od českého panovníka Přemysla Otakara I. již roku 1213. Tento dar, tedy držení celého Broumova benediktiny, byl později stvrzen i příštím českým králem Přemyslem Otakarem II. „*Správa a ochrana majetku byla zabezpečována z broumovské pevnosti, která byla k tomuto účelu zbudována. Už roku 1258 předal pražský biskup Jan III. faru v Broumově břevnovskému opatovi.*“⁷¹ O osm let později „*koupil břevnovský opat Martin za 200 hřiven stříbra fojství v Broumově.*“⁷² Přemysl Otakar II. však v roce 1278 padl v boji s Rudolfem Habsburským na

⁶⁵ Tamtéž, s. 115 - 117.

⁶⁶ FOLTÝN, Dušan (ed.). *Otevři zahradu rajskou: Benediktini v srdci Evropy 800 – 1300*. Praha: Národní galerie ve spolupráci s Filosofickým ústavem AV ČR v Praze, 2014. ISBN 978-80-7035-550-3. S. 113.

⁶⁷ ŠMÍDEK, Karel. Řád sv. Benedikta v nynějšku. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Roč. 1873, č. 1, s. 34.

⁶⁸ FOLTÝN, Dušan (ed.). *Otevři zahradu rajskou: Benediktini v srdci Evropy 800 – 1300*. Praha: Národní galerie ve spolupráci s Filosofickým ústavem AV ČR v Praze, 2014. ISBN 978-80-7035-550-3. S. 113.

⁶⁹ ŠMÍDEK, Karel. Řád sv. Benedikta v nynějšku. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Roč. 1873, č. 1, s. 34.

⁷⁰ FOLTÝN, Dušan (ed.). *Otevři zahradu rajskou: Benediktini v srdci Evropy 800 – 1300*. Praha: Národní galerie ve spolupráci s Filosofickým ústavem AV ČR v Praze, 2014. ISBN 978-80-7035-550-3. S. 113 - 114.

⁷¹ Klášter Broumov. Historie [online]. © 2016 [cit. 17. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz>.

⁷² BERÁNEK, Karel – UHLÍŘOVÁ, Věra. *Inventář fondu Benediktini – klášter Břevnov, Praha díl I. – listiny 993 – 1948*. Praha: 1967. S. 3.

Moravském poli, a jelikož jeho syn Václav II., претендент trůnu, byl teprve sedmiletý chlapec, stal se na pět let Václavovým poručníkem a správcem Čech Ota V. Braniborský, Václavův strýc. Pro Čechy nastaly zlé časy, loupeže a drancování země byly na denním pořádku.⁷³

Z obyvatelů vesnic na Broumovsku se stali poddaní břeclavského vévody Heinricha IV. Roku 1300 byl přepaden a se zemí srovnán dřevěný hrad, v němž sídlil břevnovský opat. Opat Bavor nastolil pořádek a nechal postavit nový, nyní již kamenný hrad, jenž byl mezi lidmi nazýván zámek. Ten zde i přes další požáry setrval beze změny až do roku 1664. Klášterem se hrad oficiálně stal roku 1322, kdy byla jeho tamější benediktinská klášterní pobočka povýšena na probošství. V jeho čele stanul probošt, který zastupoval opata a provozoval soud. Kvůli tomu objížděl třikrát do roka vesničky na Broumovsku, jež byly majetkem benediktinského kláštera.⁷⁴ Tento probošt byl podřízen benediktinskému konventu v Břevnově. „*Odtud se datují složité a proměnlivé styky mezi broumovským a břevnovským opatstvím a opat postupně nesl titul opata břevnovského, opata břevnovského v Broumově (od husitských válek do znovuvybudování břevnovského kláštera v roce 1715) a konečně opata břevnovsko-broumovského. Tato unie se odrážela ve všech složkách klášterního života.*“⁷⁵

Z vyprávění Arnošta z Pardubic, prvního pražského arcibiskupa, se dozvídáme, že v prostorách broumovského kamenného hradu byla klášterní škola již od dokončení jeho stavby – tedy od roku 1305. Po tom, co Arnošt z Pardubic zakončil své studium ve farní škole v Kladsku, přišel asi v roce 1312 na Broumovsko a nastoupil zde do klášterní školy ke studiu.⁷⁶ Počátkem 14. století nastala kolonizace Broumovska a vzniklo tak město Broumov. Na jeho založení měli kromě benediktinů podíl i kolonisté z německých Flander a Durynska. Ti z Broumova „*chtěli učinit výchozí bod dalšího pronikání na sever a severovýchod.*“⁷⁷

15. století bylo pro broumovský klášter v mnoha ohledech velmi významné. „*Za bouří husitských byl hlavně Broumov vedle Rajhradu útočištěm opatu i bratřím břevnovským a z té doby pochází zvelebení kláštera broumovského. Poněvadž Břevnov úplně byl rozbořen, opat Mikuláš a jeho nástupci sídlili v Broumově nazývajíce se opaty břevnovskými v Broumově.*“⁷⁸

⁷³ Český stát za posledních Přemyslovců. Braniboři v Čechách [online]. 2015 [cit. 18. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.dejepis.com>.

⁷⁴ *Benediktinisches Leben in Böhmen, Mähren und Schlesien: eine Gedenkschrift zum 1400-jährigen Jubiläum von Monte Cassino*. Břevnov: kom. Opitz, Warnsdorf, 1929. S. 99 – 100.

⁷⁵ Klášter Broumov. Historie [online]. © 2016 [cit. 20. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz>.

⁷⁶ *Benediktinisches Leben in Böhmen, Mähren und Schlesien: eine Gedenkschrift zum 1400-jährigen Jubiläum von Monte Cassino*. Břevnov: kom. Opitz, Warnsdorf, 1929. S. 101 - 102.

⁷⁷ Klášter Broumov. Historie [online]. © 2016 [cit. 20. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz>.

⁷⁸ NAVRÁTIL, Jan Sarkander. Život sv. Otce Benedikta, řeholnictva na západě patriarchy a zákonodárce: s dodatkem o působení řádu sv. Benedikta po všechna staletí, zvláště v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, Polsku a na Litvě. Brno: Škola Božského Srdce Páně, 1880. S. 319.

3. Působení Benediktinů na území Čech

Ve 14. století Karel IV. zve do Čech řády, které zde dosud nezakořenily, tedy karmelitány, servity a augustiniánky. V Praze vznikly celkem tři konventy. „*Ženský při kostele sv. Ducha (založen 1348), mužský pro mnichy ambroziánského ritu (1354) a především pak klášter Na Slovanech (1347), kam panovník uvedl slovanské řeholníky z Dalmácie. Konvent se tak stal nakrátko posledním ohniskem církevněslovanské kultury v českých zemích.*“⁷⁹

V první polovině 15. století učinila přítrž vznikání nových klášterů husitská tažení, jež měla na svědomí zničení většiny českých klášterů, opatství i probošství. Nejednalo se jen o likvidaci sakrálních budov a okolních prostor, ale znamenalo to také obrovskou ztrátu cenného archivního, knihovního a umělecké bohatství.⁸⁰ „*Žižkou, vůdcem husitův, zničeny byly tyto druhy benediktinské kláštery v Čechách: klášter Opatovský mezi Králové Hradcem a Pardubicemi, založený od vévody českého Vratislava 1091, k němuž příslušelo čtvero filiálek v Hrušově, v Novém Městě, ve Wahlstattě u sv. Kříže a ve Vrchlabí; dále klášter Vilemovský u Čáslavi, založený od hrabat Viléma a Hermana, hrabat Sultzbachových r. 1120, s filiálkou v Uherčicích na Moravě; pak klášter u brány apoštolův (Porta-Apostolorum – Postelberg) k počtě P. Marie, založený od Vršovcův ok. R. 1220 s filiálkami v Žatci, v Klášteříčku (Klösterle); klášter v Podlažicích u Chrudími založený od jednoho z pánův z rodiny Slavatovy za časův Karla IV; ... klášter sv. Ambrože v Podskalí pod Vyšehradem, založený Karlem IV. r. 1354.*“⁸¹ Opatství sv. Ambrože i Svatého Ducha v Praze, Opatovice, Ostrov, Podlažice, Postoloprty, Teplice a Vilémov již nebyla po husitském řádění obnovena. Několik dalších opatství zaniklo pak ještě během 16. století.

O zlepšení podmínek zbývajících klášterů se počátkem 17. století zasloužil řezenský převor kláštera sv. Emmerama a zároveň břevnovský opat Wolfgang Selender z Prošovic. Selenderovo jmenování opatem za podpory císaře Rudolfa a papežského nuncia bylo pro Broumov spásou, jelikož se dle záměru pražského arcibiskupa Zbyňka z Dubé a Lipé měl stát dotací plánované pražské šlechtické koleje. Opat Wolfgang Selender pomohl broumovskému klášteru se hospodářsky vzpamatovat, a zachránil i mnoho dalších. Současně totiž zastával

⁷⁹ FOLTÝN, Dušan (ed.). *Otevři zahradu rajskou: Benediktini v srdci Evropy 800 – 1300*. Praha: Národní galerie ve spolupráci s Filosofickým ústavem AV ČR v Praze, 2014. ISBN 978-80-7035-550-3. S. 114.

⁸⁰ ZESCHICK, Johannes Nepomuk. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Vyd. 1. Praha: Benediktinské arcioopatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-04-8. S. 26.

⁸¹ ŠMÍDEK, Karel. Řád sv. Benedikta v nynějšku. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Roč. 1873, č. 1, s. 35.

úřad generálního vizitátora benediktinských klášterů na území Čech a Moravy.⁸² Monografie *Život sv. Otce Benedikta, řeholnictva na západě patriarchy a zákonodárce* říká, že byl „zastavením stavby a uzavřením kostela protestantského l. 1618 za opata Volfganga Selendera dán podnět ku třicetileté válce.“⁸³

Roku 1621 břevnovsko-broumovští mniši v emauzském klášteře v Praze zvolili novým opatem rajhradského probošta Jana Bennona z Falkenberka. Broumov zaujímal mezi českými benediktinskými kláštery vedoucí pozici, ale břevnovské probošství Rajhrad se během století velmi osamostatnilo. Protože se nepodařilo emauzské opatství zotavit, pozval tehdejší král Ferdinand III. do Prahy španělské benediktiny a v roce 1635 ho oživil jakožto *opatství Montserrat v Emauzích*. „*Dosavadní opat Benedikt Bavorovský získal se svými několika mnichy farní kostel svatého Mikuláše na Starém Městě pražském, který do té doby náležel strahovským premonstrátům. ... Díky obdarování různých šlechtických rodů se Svatý Mikuláš mohl rozrůst v klášter střední velikosti.*“⁸⁴ Jako nástupce opata Benedikta byl vybrán břevnovský mnich Zdislav Ladislav Berka z Dubé a Lipé, v jehož zájmu bylo oddělení kostela sv. Mikuláše od Broumova.⁸⁵ Jeho nástupce Matouš Ferdinand Sobek nabyt v letech 1652 až 1664 ještě opatství sv. Jana pod Skalou, stal se prvním královéhradeckým biskupem a na konci 60. let i pražským arcibiskupem. „*Emauzy prožívaly za španělských benediktinů období rozkvětu. Získaly rovněž hrad Bezděz a v tamním priorátu se staraly o slavné pouti k Matce Boží Montserratské.*“⁸⁶ V r. 1704 bylo břevnovsko-broumovskému opatovi Otmaru Zinkemu dáno do správy slezské panství Lehnické Pole.

18. století nepřineslo jen baroko, nýbrž i rušení klášterů za vlády Josefa II. Roku 1782 zaniklo ženské opatství sv. Jiří na Pražském hradě, v roce 1785 benediktini přišli o opatství Kladruby, sv. Jana pod Skalou, sv. Mikuláše na Starém Městě pražském a sv. Prokopa na Sázavě. „*Polické probošství bylo jako klášter zrušeno roku 1786, nicméně jako fara a statky zůstalo zachováno broumovskému klášteru. Zrušení emauzského priorátu na Bezdězu roku 1785 představovalo také konec tamějších poutí; vlastnictví zůstalo i zde zachováno emauzskému opatství. Roku 1810 pozbyl Břevnov-Broumov pruskou sekularizací po přibližně stoletém vlastnění Lehnického Pole ve Slezsku.*“⁸⁷ Z patnácti opatství a přibližně

⁸² ZESCHICK, Johannes Nepomuk. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Vyd. 1. Praha: Benediktinské arcioopatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-04-8. S. 26 - 27.

⁸³ NAVRÁTIL, Jan Sarkander. *Život sv. Otce Benedikta, řeholnictva na západě patriarchy a zákonodárce: s dodatkem o působení řádu sv. Benedikta po všechna staletí, zvláště v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, Polsku a na Litvě*. Brno: Škola Božského Srdece Páně, 1880. S. 319.

⁸⁴ Tamtéž, s. 28.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž, s. 28 – 29.

⁸⁷ Tamtéž, s. 29 – 31.

sedmadvaceti probošství z dob Karla IV. nakonec zůstalo v Čechách jen dvojopatství Břevnov-Broumov, královské opatství Emauzy a na Moravě probošství Rajhrad.

Na kláštery mělo vliv i osvícenství a rostoucí národní uvědomění. Tento fakt se odráží např. v Biografickém lexikonu císařství Rakouského, kde je například břevnovsko-broumovský opat Jan Nepomuk Rotter ve zcela negativním ohledu nazýván čechofilem a ostudou německého národa. V břevnovsko-broumovském konventu se však od začátku 19. století vždy bez jakéhokoliv tlaku střídali němečtí a čeští opati.⁸⁸ Ve světle silícího nacionalismu neobstál ani poustevník sv. Vintíř. „*Zprávu o tom, že mnich provedl v roce 1041 vojsko císaře Jindřicha III. pohraničním hvozdem do českého vnitrozemí, podepřel svou autoritou i František Palacký. Tento údajný skutek německého benediktina se v české historické publicistice nakonec proměnil v předobraz velezrádného počínání českých Němců ve všech dobách a za všech okolností.*“⁸⁹

Emauzy během 19. století klesaly na dno, vyučování v bývalém klatovském jezuitském gymnáziu jim neprospělo a klášter byl málem přestavěn na nemocnici. Roku 1880 císař konvent zrušil a klášter převzali do své péče hohenzollernští mniši z Beuronu, což bylo pro emauzský klášter více než spásou. Po znovuootevření Beuronu Emauzy získaly statut jeho samosprávného opatství. Opatstvím byl rovněž prohlášen Rajhrad, a to již v roce 1813. Prvním rajhradským opatem byl Augustinus Koch.

Rok 1888 byl v Praze počátkem existence nového ženského opatství založeného hraběnkou Gabrielou Swéerts-Sporckovou – Svatého Gabriela na Smíchově. Konvent pocházel z momentálně rekonstruovaného salcburského opatství Nonnberg. Do tohoto kláštera blízkého Emauzím rovněž prosáklo beuronské umění a klášter se nebývale rozrostl. Již v prvních letech 20. století získal konvent opatství sv. Hildegardy na Rýnu. Pod tlakem nacionalismu se však benediktinky, z nichž byla většina německými šlechtičkami, musely na konci dvacátých let z kláštera sv. Gabriela přesunout do štyrského Bertholdsteinu u Fehringu. Stejně na tom byli emauzští mniši německé národnosti. Ti našli nové zázemí v dřívějších kláštorech ve slezském Křesoboru a württemberském Neresheimu.⁹⁰

„Při založení dvou rakouských benediktinských kongregací v letech 1889/1890 se Břevnov-Broumov (Lehnické Pole bylo roku 1810 zrušeno) a Rajhrad přidaly k nim. Břevnov-Broumov se stal členem rakouské benediktinské kongregace Neposkvrněného početí P. Marie;

⁸⁸ Tamtéž, s. 31.

⁸⁹ FOLTÝN, Dušan (ed.). *Otevři zahradu rajskou: Benediktini v srdci Evropy 800 – 1300*. Praha: Národní galerie ve spolupráci s Filosofickým ústavem AV ČR v Praze, 2014. ISBN 978-80-7035-550-3. S. 122.

⁹⁰ ZESCHICK, Johannes Nepomuk. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Vyd. 1. Praha: Benediktinské arcioopatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-04-8. S. 33 - 35.

Rajhrad, od roku 1810 opatství, se připojil k rakouské benediktinské kongregaci Svatého Josefa.“⁹¹ Tento stav však trval pouze do vzniku ČSR roku 1918, neboť nově vzniklé republiky „vazba československých klášterů na rakouské instituce nevyhovovala. Když se pak roku 1930 rakouská benediktinská opatství sloučila v jednu kongregaci, zůstaly Břevnov-Broumov a Rajhrad mimo. Obě opatství si roku 1932 stanovila společné *Declarationes in S. Regulam*, které byly v podstatě převzaty z dřívější kongregace *Neposkrvněného početí*. *Vizitacemi byli pověřeni opati ze Švýcarska.*“⁹²

V období mezi světovými válkami broumovský klášter vzkvétal. Po krátkém úřadování břevnovsko-broumovského opata Viléma Rudolfa nastoupil na jeho post v roce 1926 P. Dr. Dominik Prokop. S jeho velkou podporou se Broumov stal střediskem obrozené liturgie a především katolického mládežnického hnutí Quickborn.⁹³

Roku 1938 bylo české pohraničí odtrženo a připojeno k Německu, díky čemuž se Broumov stal v podstatě německým městem. „*Papež Pius XI. proto v roce 1939 osamostatnil břevnovské opatství a broumovský klášter povýšil na opatství nové. ... Řeholníci dosud jedné komunity se museli rozhodnout pro jeden nebo druhý klášter.*“⁹⁴ Rozdělení bylo nasnadě – dle národnostního hlediska.

„*Počátkem roku 1939 ... došlo na popud českých mnichů na základě dekretu Svatého stolce k rozdělení jednoho opatství Břevnov-Broumov ve dvě opatství samostatná. Opat Dominik rezignoval na Břevnov a zůstal opatem broumovským. Břevnov získal nejdříve konventuálního převora v osobě P. Anastáze Opaska; vrchní dozor měl jako apoštolský delegát opat Corbinianus Hofmeister z bavorského Mettenu.*“⁹⁵

Prvního července roku 1939 přišel broumovský benediktinský konvent o své gymnázium (bylo zestátněno) a na začátku čtyřicátých let potemněla okna emauzského kláštera. Deportace do koncentračních táborů se nevyhnula ani jednomu z těchto dvou opatství. Po válce se podařilo Emauzy znovu uvést do chodu, ale ne na dlouho. Broumovští benediktini byli vypovězeni ze země spolu se sudetskými Němci, a neúspěšně se Broumov snažili zachránit pod svou správou američtí benediktini českého původu ze Svatého Prokopa v Lisle u Chicaga – v roce 1950 byli donuceni opustit zem. Během noci ze třináctého na

⁹¹ Tamtéž, s. 47.

⁹² Tamtéž, s. 47 – 48.

⁹³ Tamtéž, s. 35.

⁹⁴ Monasterium – fond: Benediktini-klášter Břevnov, Praha Benediktinské arcidiocesi sv. Vojtěcha a sv. Markéty v Břevnově. Archiv břevnovského kláštera [online]. [cit. 3. 9. 2016]. Dostupné z: <http://monasterium.net>.

⁹⁵ ZESCHICK, Johannes Nepomuk. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Vyd. 1. Praha: Benediktinské arcidiocesi sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-04-8. S. 37.

čtrnáctého dubna 1950 v rámci „tajné akce K“ byla většina českých i moravských klášterů zabrána komunisty, až byly nakonec všechny mužské kláštery v zemi zrušeny.⁹⁶ Například Emauzy se pro benediktiny uzavřely na dlouhých čtyřicet let, klášter byl využíván pro vědecké a zdravotnické účely.⁹⁷ Stejně či podobně dopadly i budovy ostatních klášterů, výjimkou pro toto období nebylo ani rabování a ničení.

Broumovskému klášteru přidělil komunistický režim počínaje rokem 1950 funkci internačního tábora pro řeholníky a později i pro řeholnice z vícero řádů. „*Internované sestry zde žily za nelidských podmínek a byly nuceny pracovat v továrnách a v zemědělství v Broumově a okolí. Určité ulehčení situace přinesl teprve rok 1968, kdy díky politickým změnám mohly sestry nastoupit službu v charitních domovech. V Broumově zůstaly pouze sestry dominikánky, jež zde pekly hostie pro všechny farnosti v Čechách a na Moravě. Ty však v roce 1990 přesídlily do ženských klášterů na Moravě.*“⁹⁸

Roku 1950 byl již rok vězněný broumovský opat Anastáz Opasek (ve funkci opata od r. 1947) odsouzen k doživotnímu žaláři. O deset let později ho vězení zprostita amnestie udělená prezidentem Antonínem Novotným. Rajhradský opat Václav Pokorný byl zadržen a zemřel v místě svého nuceného pobytu. Emauzský opat Maurus Verzich utekl se svými mnichy do italské Norcie, kde žili v exilu.

Rekonvalescenci benediktinských klášterů přinesl až revoluční rok 1989. „*Po generální kapitule Slovanské benediktinské kongregace konané 9. března 1990 v Rohru vytvořili dosud žijící mniši českých konventů z Břevnova, Rajhradu a Emauz pracovní společenství a 20. srpna 1990 začali pod opatem Dr. Anastázem Opaskem v Břevnově nanovo společný klášterní život.*“⁹⁹ Konventy sice získaly své kláštery zpět, avšak prostory rajhradského kláštera byly neobyvatelné a emauzský i broumovský klášter byly obsazené – Broumov totiž oficiálně převzali benediktini z Břevnova.

Broumovské opatství funguje v Rohru v Dolním Bavorsku, kde se v roce 1946 usadilo v bývalém augustiniánském klášteře. Do začátku 21. století se zde vystřídali opati Dr. Dominik Prokop, Virgil Kinzel a Dr. Johannes Zeschick. K opatství patří rovněž gymnázium a internát.¹⁰⁰ V roce 1984 se stalo členem Bavorské benediktinské kongregace.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Emauzské opatství. Stručné dějiny opatství [online]. 2008 [cit. 29. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.emauzy.cz>.

⁹⁸ Klášter Broumov. Historie [online]. © 2016 [cit. 29. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz>

⁹⁹ ZESCHICK, Johannes Nepomuk. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Vyd. 1. Praha: Benediktinské arcidiocésní úřady sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-04-8. S. 37 - 39

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 39.

Jak jsem již částečně zmínila, břevnovský, rajhradský a emauzský klášter spolu s polským Lubinem a jugoslávskou Opatijou zaštitila Slovanská kongregace svatého Vojtěcha založená r. 1945. Broumovský klášter se ke kongregaci bohužel připojit nemohl, a to z důvodu odchodu opata Dr. Dominika Prokopa s většinou broumovského konventu do Bavorska.¹⁰¹

V devadesátých letech 20. století sice začaly probíhat jisté opravy kláštera, nicméně skutečné a rozsáhlé opravy mohly započít teprve po roce 2012, kdy projekt *Vzdělávací a kulturní centrum Broumov – revitalizace kláštera* vynesl broumovskému klášteru a vůbec celému jeho komplexu dotace od Evropské unie v hodnotě dvou a půl stovek milionů Kč. „Nákladnou revitalizací prošla za jedenáct měsíců přibližně jedna pětina klášterní budovy. Vznikly zde nové učebny pro vzdělávací programy, nové nahrávací studio i koncertní sál. Restaurátoři opravili před nedávnem objevené vzácné nástěnné malby. (...) V klášterní knihovně byla zrestaurována stropní freska i knižní regály. (...) Ve všech obnovených částech kláštera byla rozvedena nová elektřina, voda, odpady a bylo vybudováno i nové vytápění objektů.“¹⁰²

Klášter je, co se týče řeholníků, v současnosti prázdný, nicméně podle webových stránek města Broumova by v něm údajně měl být jednou založen ženský konvent benediktinek.¹⁰³ Nyní je tedy broumovský klášter samostatnou jednotkou bez řeholní komunity, jeho správcem je Přemysl Sochor. Broumovské opatství řídí administrátor – převor Prokop Siostrzonek OSB – z Benediktinského arcioopatství v Břevnově. Klášter i s celým areálem nalezl celoroční využití pro cestovní ruch – uskutečňují se zde nejen prohlídky, nýbrž i různé kulturní či vzdělávací programy, také zde už dlouhá léta sídlí Muzeum Broumovska.¹⁰⁴

Stručná charakteristika benediktinského kláštera

„Každý klášter je samostatný a tvoří ho společenství bratří v čele s opatem. Kláštery se z praktických důvodů sdružují v kongregace. Benediktinské kláštery v Českých zemích a chorvatský klášter v Čokovaci jsou takto spojeny do Slovanské benediktinské kongregace sv.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 48.

¹⁰² Klášter Broumov. Revitalizace broumovského kláštera [online]. © 2016 [cit. 26. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz>.

¹⁰³ Město Broumov. Broumov a okolí [online]. 2012 [cit. 26. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.broumov-mesto.cz>.

¹⁰⁴ Klášter Broumov. Historie [online]. © 2016 [cit. 29. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz>.

Vojtěcha, která vznikla v roce 1945. Souhrnem jednotlivých benediktinských kongregací je benediktinská konfederace v čele s opatem-primasem sídlícím v Římě.“¹⁰⁵

Patroni Benediktinů

- ❖ Sv. Benedikt (zakladatel řádu)
- ❖ Sv. Scholastika (Benediktova sestra)
- ❖ Sv. Vojtěch (2. pražský biskup)
- ❖ Sv. Prokop (sázavský opat)
- ❖ Sv. Vintíř (šumavský poustevník)
- ❖ Ctihodná Mlada (zakladatelka a abatyše kláštera sv. Jiří)
- ❖ Sv. Wolfgang (reformní řezenský biskup)
- ❖ Sv. Ludmila (babička Sv. Václava)
- ❖ Sv. Cyril a Metoděj (slovanští věrozvěstové)
- ❖ Sv. Bonifác a Kilián (1. opati, misionáři)
- ❖ Pět svatých bratří sv. Vojtěcha – Benedikt, Jan, Matouš, Izák a Kristýn (zahynuli při svých misích v Polsku)

¹⁰⁵ Tamtéž.

4. Architektura – klášter Broumov

Na samém počátku 14. století nechal v Broumově břevnovský opat Bavor postavit hrad, který měl sloužit pro obranu země. „*Jižní trakt tvořil proboštský kostel, trojlodní stavba s polygonálním chórovým závěrem. Tento chór s opěrnými pilíři je pro kostel charakteristický až dodnes. Až do 17. století také prameny nehovoří o monasteriu, ale o >>arx<<, a častěji o >>zámku<< než o klášteře.*“¹⁰⁶

Během 17. století gotický kostel sv. Vojtěcha dvakrát vyhořel. Nejprve v roce 1664, poté byl zrekonstruován a obrán o gotické křídlové oltáře, klášter byl pražským architektem Martinem Reinerem znovu vystavěn ve stejném rozsahu, nyní však ve slohu raného baroka. Druhý požár v roce 1684 s sebou přinesl cíl opata Tomáše Sartoria nechat nový klášterní kostel vystavět opravdu precizně.¹⁰⁷ Tento úkol byl svěřen italskému bratrskému duu Martinovi a Janu Křtiteli (Jeanu Baptistovi) Alliovým. Barokní přestavba v režii Martina Allia z Löwenthalu proběhla mezi lety 1685 až 1688 (dokončena byla Kiliánem Ignácem Dientzenhoferem počátkem dvacátých let 18. století).¹⁰⁸ Zdivo bylo ponecháno beze změny, na místě postranních lodí vznikly samostatné kaple. Z baziliky o třech lodích se stal kostel podobající se jezuitskému kostelu Svatého Ignáce v Praze. Co se týče výzdoby, v klášterním svatovojtěšském kostele provedl italskou štukaturu Tomasso Soldati, zatímco štukatura v knihovně, refektáři a v malém sále je dílem Bernarda Spinettiho. Spinetti je zároveň autorem štukatury v břevnovské knihovně a letním refektáři.¹⁰⁹

Nejpodstatnější impuls ke kompletní rekonstrukci kláštera přišel v r. 1700 od břevnovského a broumovského opata Otmara Zinkeho. „*Finanční možnosti, vyplývající i z odkazů a darů, dovolily opatovi realizovat celkovou přestavbu kláštera a v roce 1709 jmenovat baumeisterem Břevnova a Broumova Kryštofa Dientzenhofera a po jeho smrti Kiliána Ignáce, který tento úřad vykonával až do roku 1748.*“¹¹⁰

Barokní přestavby broumovského benediktinského kláštera proběhly v duchu šířící se katolické víry a postupující reformace, sám klášter se stal jejím středem.¹¹¹ Broumov

¹⁰⁶ ZESCHICK, Johannes Nepomuk. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Vyd. 1. Praha: Benediktinské arcidiecéze sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-04-8. S. 64.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 67.

¹⁰⁸ Klášter Broumov. Historie [online]. © 2016 [cit. 10. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz>.

¹⁰⁹ ZESCHICK, Johannes Nepomuk. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Vyd. 1. Praha: Benediktinské arcidiecéze sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-04-8. S. 67 - 73.

¹¹⁰ DENTI, Giovanni – SKALICKÝ, Alexandr. *Krajinou českého baroka: církevní stavby Kryštofa a Kiliána Ignáce Dientzenhoferů na Broumovsku = Landschaft des böhmischen barock: die Sakralbauwerke Christoph und Kilian Ignaz Dientzenhofers in der Region Broumov (Braunau)*. Vyd. 1. Praha: JALNA, 2004. ISBN 80-86396-17-7. S. 7

¹¹¹ Tamtéž.

v přestavbách a úpravách sakrálních staveb následovalo i jeho okolí (viz. např. Police nad Metují), vznikají rovněž nové kostely – například na Janovičkách Svatý Jan Křtitel.

V přestavbě kláštera v Broumově Kryštof Dientzenhofer postupoval od portálu kostela, přes nádvoří a terasy, k lékárně a gymnáziu. Vlastní počiny Kiliána Ignáce datujeme do roku 1721. Tehdy kostel dostal novou mramorovou dlažbu – v presbytáři v červené, růžové a šedé barvě, v lodi v červeno-růžovém provedení – a balustrádu před oltářem. V letech 1727 – 1733 přibyla klášteru nová křídla a dalších úprav se dočkal i kostel. Má se za to, že i klášterní portál a refektář jsou dílem architekta Kiliána Ignáce Dientzenhofera. „*Celek budovy s kamennou základnou, kontinuita zděných hradeb a zesílení rohů vzbuzuje dojem opevněného paláce, který dominuje osadě a okolní krajině.*“¹¹²

Prakticky souběžně s broumovským klášterem přestavěl Kilián Ignác kostely v devíti klášterních vesnicích náležejících k Broumovu, broumovský kostel sv. Václava i kapli >>Maria ad nives<<, neboli kapli Panny Marie Sněžné.¹¹³

Přestože se musely přestavby kostelů v broumovském kraji podřídit nepřilíživě velkolepým finančním možnostem, a kromě křínické kaple žádný z nich nezdobí např. kupole, prokázali broumovští stavitelé velký um a dali zde vzniknout stavbám, které se ve spravedlivé úvaze dají srovnávat s Kiliánovými proslulejšími díly v západních Čechách a především v Praze. „*...Stavby Kiliána Ignáce Dientzenhofera překvapují svým vztahem k okolní krajině, svou orientací na význačný bod a pozorností zaměřenou na kompozici architektonických prvků, funkční při pohledech z různých směrů.*“¹¹⁴

Po 2. světové válce

„*Definitivní odchod německé složky obyvatelstva, vyhnaného z kraje po druhé světové válce, přinesl s sebou značný demografický úbytek, opuštění výrobních struktur a půdy a následně značné snížení životní úrovně. Církevní stavby byly postiženy dvakrát, ochuzením kraje a jejich uzavřením pro bohoslužby, vnuceným státním ateismem.*“¹¹⁵ Česko-německá rivalita se promítla i do hřbitovů kolem těchto staveb kontrastem mezi opečovávanými hroby Čechů a zpustošenými, doslova do posledního věnce a svíčky obranými hroby Němců.

¹¹² Tamtéž, s. 8 – 11.

¹¹³ ZESCHICK, Johannes Nepomuk. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Vyd. 1. Praha: Benediktinské arcipatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-04-8. S. 69.

¹¹⁴ DENTI, Giovanni – SKALICKÝ, Alexandr. *Krajinou českého baroka: církevní stavby Kryštofa a Kiliána Ignáce Dientzenhoferů na Broumovsku = Landschaft des böhmischen barock: die Sakralbauwerke Christoph und Kilian Ignaz Dientzenhofers in der Region Broumov (Braunau)*. Vyd. 1. Praha: JALNA, 2004. ISBN 80-86396-17-7. S. 8.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 13.

Roku 1992 byla Společností pro ochranu památek východních Čech zahájena sbírka na záchranu církevních památek na Broumovsku, ale přínosnějším byl až rok 1997, kdy byl s pomocí ministerstva kultury spuštěn program rekonstrukce. Chybou bylo snad jen upřednostnění kostelů využívaných k bohoslužbám před těmi momentálně nevyužívanými, neboť tak hrozilo, že česká země přijde o historicky významné architektonické památky.

Je třeba se zamyslet i nad vztahem mezi územím, na kterém se tyto sakrální stavby nacházejí, a jimi. „*Někdejší prosperita byla zničena tragédiemi historie a broumovský kraj je dnes mnohem méně zalidněný a mnohem chudší, než byl ještě před něco více než půlstoletím, s nevyhnutelnými důsledky pro tvářnost krajiny a podmínky v celé oblasti.*“¹¹⁶

Celý komplex obklopuje dvě obdélníková nádvoří a skládá se z kláštera svatého Václava (zásluha opata Otmara Zinkeho), kostela svatého Vojtěcha, jenž navazuje na jižní stěnu kláštera, a klášterní zahrady, která se rozkládá vedle severního průčelí kláštera. Kdysi byl mezi zahradou a klášteřem příkop, přes který se od počátku 18. století klenul kamenný most. V zadním dvoře (nazývaném Rajský) se kdysi nacházela dokonce i nemocnice.¹¹⁷ V roce 1995 byl celý areál benediktinského kláštera v Broumově prohlášen národní kulturní památkou.¹¹⁸

Umělci, kteří se podíleli na výzdobě interiéru či exteriéru broumovského klášterního komplexu

Před prelaturou kláštera se na balustrádě tyčí čtyři sochy, jejichž autorem je sochař Karel Josef Hiernle. Dvě z těchto soch představují významné světce – svatého Jana Nepomuckého a svatého Prokopa, jenž je vyobrazen jakožto biskup při potyčce s ďáblem. Dále zde stojí socha anděla a socha znázorňující Ježíše Krista při jeho modlitbě na úpatí Olivetské hory.¹¹⁹

„*Skupinu Ukřižování naproti portálu do kostela a sochy v klášterním kostele, na němž pracoval i Matěj Václav Jäckel (1721), vytvořil Gottfried Bösewetter (1723).*“¹²⁰ Hlavní oltář farního kostela vznikl r. 1740 a vzešel z dílny Františka Ondřeje Hiernleho.¹²¹ Stejně tak portál kláštera. Chodník z italského mramoru je z roku 1722 a vystavěl jej Oldřich Manes

¹¹⁶ Tamtéž, s. 14.

¹¹⁷ Město Broumov. Broumov a okolí [online]. 2012 [cit. 15. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.broumov-mesto.cz>.

¹¹⁸ Národní památkový ústav. Národní kulturní památky [online]. © 2003 – 2015 [cit. 8. 1. 2017]. Dostupné z: <http://monumnet.npu.cz>.

¹¹⁹ Klášter Broumov. Historie [online]. © 2017 [cit. 9. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz>.

¹²⁰ ZESCHICK, Johannes Nepomuk. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Vyd. 1. Praha: Benediktinské arcidiocésie sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-04-8. S. 73.

¹²¹ Tamtéž.

z Prahy. O zámečnictví a mříže se postaral Ondřej Kral z Broumova. „*Varhany s 30 rejstříky vystavěl r. 1678 Theodor Agadoni z Prahy.*“¹²²

Fresky zdobící svatovojtěšský kostel se zrodily pod rukama Jana Jakuba Steinfelse, zatímco obrazy v refektáři a fresky na stropě kostela sv. Václava (stejně jako ty v martínkovickém kostele) byly dílem Felixe Antonína Schefflera.¹²³

¹²² Město Broumov. Broumov a okolí [online]. 2012 [cit. 26. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.broumov-mesto.cz>.

¹²³ Tamtéž, s. 77.

5. Gymnázium

Broumovské klášterní gymnázium můžeme bezpochyby zařadit mezi jedny z prvních vzdělávacích institucí v království českém. Dost možná bylo vůbec první školou svého druhu na našem území.¹²⁴ Zcela prvně se o něm dozvídáme z díla Bohuslava Balbína, v němž Arnošt z Pardubic vypráví o svém studiu na klášterním gymnáziu v Broumově. Jak jsem již zmínila, pražský arcibiskup sem jako chlapec nastoupil poté, co zakončil své studium na farní škole v Kladsku.

Škola vznikla počátkem 14. století za vlády opata Bavora, během husitských nepokojů o století později byla její činnost přerušena a obnovení se dočkala až roku 1624, kdy se zde břevnovský opat Jan Benno Falkus z Falkenbergu rozhodl založit gymnázium o čtyřech třídách. To se tímto dostalo na pozici třetího nejletitějšího gymnázia v zemi.¹²⁵ „*To bylo určeno k výchově budoucích členů řádu, katolických kněží a teologů. V čele gymnázia stál prefekt, který byl zodpovědný opatu.*“¹²⁶ Všechny třídy nezačaly fungovat jednorázově, ale byly realizovány postupem let. Zpočátku byla otevřena jen první a druhá třída, třetí třída přibyla roku 1625 a čtvrtá třída rok na to. Ve třetí a ve čtvrté třídě se žáci učili matematiku, přírodovědu a fyziku. Hudební výchova byla uskutečňována v rámci bohoslužeb. Po Janu Bennovi z Falkenbergu se rektorem broumovského gymnázia stal Jan Placentius, jehož žák Aemilián David Bittner se po dosažení doktorátu z filosofie navrátil zpět do Broumova jakožto učitel. Aemilián D. Bittner je mimochodem autorem (nejen) *Chroniconu Braunense*, což je první kronika broumovského kláštera, o níž se ví. Jedněmi z prvních absolventů gymnázia byli později dobře známé a významné osobnosti, např. první biskup královéhradecký a arcibiskup pražský Matouš Ferdinand Sobek z Bílenberka, nebo již zmíněný český spisovatel a jezuita Bohuslav Balbín.¹²⁷ V roce 1655 bylo v gymnáziu z rozhodnutí opata Augustina Seiferta zahájeno vyučování filozofie a o pět let později i teologie.¹²⁸

V letech 1671 až 1672 bylo čtyřtřídní gymnázium přeměněno na šestitřídní. Třídy se nově začaly označovat názvy: parva, principia, gramatika, syntax, poetika, rétorika. Žáci se

¹²⁴ MATAUSSCHEK, Timotheus Anton. *Geschichte des Gymnasiums der Benediktiner in Braunau, zugleich ein Umritz der Gymnasial-Lehrverfassung seit 1775 in den deutsch-slavischen Königreichen und Ländern des Kaiserthumes Oesterreich*. Prag: T. A. Matausschek, 1863. S. 1.

¹²⁵ KAISEROVÁ, Kristina – KUNŠTÁT, Miroslav (ed.). *Hledání centra: vědecké a vzdělávací instituce Němců v Čechách v 19. a první polovině 20. století*. Ústí nad Labem: Albis International, 2011. ISBN 978-80-86971-37-7. S. 265.

¹²⁶ Klášter Broumov. Klášterní gymnázium [online]. © 2017 [cit. 2. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz>.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ ZESCHICK, Johannes Nepomuk. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Vyd. 1. Praha: Benediktinské arcidiocésní sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-04-8. S. 106.

učili latinu, základy přednášení, zpěv a hru na hudební nástroje, aritmetiku, zeměpis a dějepis, přičemž vyučování probíhalo vždy v latinském jazyce. Učili se také dramatické výchově a v rámci výuky připravovali různá umělecká představení, která se navíc zpočátku konala na náměstí. Aby žáci mohli postoupit do další třídy, byli pokaždé v závěru školního roku přezkoušeni z probraného díla, a museli ho znát z paměti.

Počátkem 18. století se mělo z gymnázia stát lyceum o osmi třídách s výukou cílenou na obory filozofii a teologii, o což usiloval tehdejší břevnovsko-broumovský opat Otmar Zinke. Tento jeho plán se však neuskutečnil z důvodu nedostatečného množství žáků. Zasloužil se však o stavbu nové budovy gymnázia přímo na pozemku broumovského kláštera. Zkraje druhé poloviny století zde studoval další v pozdějších letech významný muž – Johann Křtitel Lachenbauer, budoucí brněnský biskup.

Velké změny nastaly v sedmdesátých letech 18. století v souvislosti s tereziánskými a josefínskými reformami. Roku 1779 se z klášterního gymnázia stalo veřejné. Za své studium žáci doposud nemuseli platit, to se však nyní mělo změnit. Časem začali být do učitelského sboru broumovského gymnázia dosazováni odborníci, vyučoványi předměty byly: náboženství, latinský a řecký jazyk, matematika, přírodověda, dějepis a zeměpis. Nově byla zavedena zkoušení i během měsíce, zkoušky už neprobíhaly jen koncem roku, ale i v pololetí. Letní prázdniny neprobíhaly v létě, jak je tomu dnes, ale byly stanoveny na období od poloviny září do začátku listopadu.¹²⁹ „*Guberniální dekret z roku 1775 o vytváření gymnázií byl do Broumova doručen až na jaře roku 1778. Do roka však valná část kláštera, včetně školní budovy a archivu podlehla požáru. Přitom to byla právě škola, která zdejší benediktinský konvent uchránila před restrikcemi josefínské administrativy. Ředitelem gymnázia se sice de iure i de facto stal královéhradecký krajský hejtman, jehož povinností bylo nejenom dohlížet na průběh zkoušek, ale i na obsah přednášek jednotlivých profesorů, na existenci školy jako takové to však vliv nemělo. V roce 1802 opět práva i povinnosti zřizovatele i provozovatele gymnázia převzal opat kláštera.*“¹³⁰ Důsledkem školských reforem, které byly zavedeny počátkem 19. století, začalo broumovské gymnázium spadat do skupiny gymnázií první třídy a řádoví kantoři museli nově procházet zkouškami, které prověřovaly jejich kvalifikaci.

¹²⁹ Klášter Broumov. Klášterní gymnázium [online]. © 2017 [cit. 2. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz>.

¹³⁰ KAISEROVÁ, Kristina – KUNŠTÁT, Miroslav (ed.). *Hledání centra: vědecké a vzdělávací instituce Němců v Čechách v 19. a první polovině 20. století*. Ústí nad Labem: Albis International, 2011. ISBN 978-80-86971-37-7. S. 266.

V letech 1818 až 1852 mělo gymnázium šest tříd, tudíž bylo tehdy označováno jako gymnázium kompletní. Jenže mezi lety 1852 a 1869 pokleslo na nižší gymnázium o čtyřech třídách. Z tohoto faktu vyplývala smutná věc – studenti broumovského gymnázia zde nemohli absolvovat maturitní zkoušku a pokračovat odtud ke studiím na univerzitách. „*Změny dostáhl až nepřehlédnutelný a velmi výrazný opat Jan Nepomuk Rotter, jehož přičiněním byla škola změněna na osmitřídní vyšší gymnázium s německým vyučovacím jazykem a samozřejmě s právem veřejnosti.*“¹³¹ Během jeho dlouholetého úřadování ve funkci opata, dne 16. listopadu 1861, slavilo gymnázium výročí 150 let od otevření.¹³²

„*Obecně toto gymnázium nabízelo studium srovnatelné se státními ústavami v monarchii, ovšem v rámci konfesního prostředí. Ačkoliv mu vznikala konkurence několikerého typu, neprojevila se výraznějším úbytkem studentů. Historicky vzniklé centrum vzdělanosti v odlehlém regionu prokázalo svou potřebnost a užitečnost a jeho absolventy bylo možné nalézt doslova po celé habsburské monarchii a po celé střední Evropě i po jejím rozpadu.*“¹³³

Kontinuální vývoj gymnázia pokračoval do třicátých let 20. století. V roce 1934 bylo přejmenováno na *Veřejné německé řádové gymnázium benediktinů v Broumově* a 19. října 1938 nastalo jeho zestátnění, jelikož se areál broumovského kláštera i město Broumov jako takové rozkládaly na části české země, jež byla společně s jinými okrajovými územími připojena k Německu. Kromě zestátnění se z gymnázia navíc stala německá *Oberschule* se čtyřmi třídami, přičemž řádoví vyučující byli zbaveni svých funkcí. Tyto události znamenaly konec broumovského klášterního gymnázia, nicméně škola se zde i přes období druhé světové války udržela.¹³⁴

Roku 1945 zde vzniklo československé státní reálné gymnázium, které se později přesunulo do nové budovy. „*V současné době slouží budova gymnázia jako Centrum regionálního rozvoje Broumova a najdeme v ní konferenční sál Kreslírnu, kavárnu, pokladnu pro prohlídkový okruh a kancelářské prostory, které slouží místním organizacím.*“¹³⁵

¹³¹ Tamtéž, s. 266 – 267.

¹³² SOkA Náchod, fond Vlastivědná knihovna Eduarda Langera, Sign. II-B-27: Stanislav Chaloupka: *Dr. Johann N. Rotter. Der 55. Abt der Benediktinerstifte Břevnov-Braunau*. nedatovaný strojopis. S. 46.

¹³³ KAISEROVÁ, Kristina – KUNŠTÁT, Miroslav (ed.). *Hledání centra: vědecké a vzdělávací instituce Němců v Čechách v 19. a první polovině 20. století*. Ústí nad Labem: Albis International, 2011. ISBN 978-80-86971-37-7. S. 277.

¹³⁴ Tamtéž, s. 267.

¹³⁵ Klášter Broumov. Klášterní gymnázium [online]. © 2017 [cit. 2. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz>.

Přehled několika významných absolventů gymnázia do r. 1939:

- PhDr. Brandejs, Stanislav (čs. diplomat a historik Policka)
- Eppinger, Johann (prof. patologie ve Štýrském Hradci)
- Jirásek, Alois (český spisovatel, studium v letech 1863 – 1867)
- Kral, August (rakouský diplomat)
- MUDr. Opitz, Franz (rakouský chirurg)
- von Ottenfeld, Maxmilián Otto (dvorní rada a ředitel rakouské pošty ve Vídni)
- JUDr. Rašín, Alois (český politik, ekonom, ministr financí)
- Regner, Josef (patriot, kněz a děkan v Náchodě)
- Sandman, Franz (viceprezident zemského soudu v Praze)
- Scheuer, Ludwig (vrchní soudce pro Bosnu a Hercegovinu v Sarajevu)
- Schöbel, Emanuel (litoměřický biskup a pražský prelát)
- Schroll, Josef (význačný továrník v Broumově)
- Tichatsek, Josef (operní pěvec v Drážďanech)¹³⁶

¹³⁶ Tamtéž.

6. Knihovna

Inventář broumovské sakristie vznikl 13. 4. 1393. Obsahem se shoduje s polickým, nicméně zahrnuje pouhých 37 knih. Lze v něm nalézt kalendárium s citáty z Benediktovy Řehole, Dialogy papeže Řehoře Velikého i například *Cronicu Bohemorum*¹³⁷ (zápisy vedené při kostele svatého Víta do r. 1283, pokračováním byl pověřen kaplan biskupa Jana IV. František Pražský; kronika sestává celkem ze tří knih, přičemž poslední kniha je rozdělena na dva díly).¹³⁸

Pro broumovskou klášterní knihovnu mělo velký význam přesídlení opata Mikuláše z Břevnova do Broumova z důvodu husitských bouří, během nichž byl roku 1420 vypálen břevnovský klášter. Opat Mikuláš s sebou kromě jiných svazků přivezl i *Codex Gigas*. Jedná se o největší rukopis na světě a pro jeho ochránění před husity byl po dobu deseti let uložen v Kladsku. Od roku 1430 do roku 1594 se *Codex Gigas* stal hojně obdivovanou součástí broumovské knihovny. Spatřit na vlastní oči tuto vzácnost se rozhodl i císař Ferdinand v rámci své cesty ze Svídnice v roce 1527.¹³⁹ „*Hleděl císař Ferdinand ... s podiwením na ohromnau, tak nazwanau „d’ábelskau“ knihu, wzácný to rukopis na pergaméně z 12. století, nepowědomo wšak, jakým způsobem z někdejšího kláštera Podlažického do Braumowského přenešený, a zde uschovaný. Opat Martin II. odeslal tuto knihu dne 4. Března 1594, k nahlédnutí císaři Rudolfowi do Prahy; pak zůstala w Praze, až ji Šwédský wojenský wůdce Königsmark r. 1648 do Stockholmu odwezl. – Tato kniha má w sobě mnoho krásných příspěvků k dějepisu klášternímu...“*¹⁴⁰

Knihovna rovněž obsahovala nezanedbatelné množství knih slezského původu, což jen dokládá hojné obchodování Broumova s Kladskem. O mnohé se zasloužil opat Wolfgang Selender. Ten ji „...začal dávat do pořádku a opatřil pro ni mnoho dalších knih. V roce 1619 se opat Selender ukryl v Rajhradě a také ostatní konvent klášter opustil a novými pány se stali za 54.000 míšeňských grošů broumovští měšťané, kteří jej vydrancovali, a mnoho knih včetně vzácných rukopisů se ztratilo. Po bitvě na Bílé hoře byl ovšem majetek vrácen zpět řádu a nový opat Benno Falk sehnal zpět část odcizených knih a sám jich mnoho dokoupil.“¹⁴¹

Roku 1624 se klášterní knihovna rozšířila o některé knihy z vlastnictví Jana staršího Hodějovského z Hodějova, jenž jí poskytl Jan Placentius, a které byly výjimečné tím, že se se

¹³⁷ Tamtéž, s. 83.

¹³⁸ Masarykova univerzita. Kroniky z doby Karla IV. [online]. [cit. 19. 1. 2017]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1421/jaro2012/HIA105/Kroniky_z_doby_Karla_IV.txt.

¹³⁹ Klášter Broumov. Historie [online]. © 2017 [cit. 19. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz>.

¹⁴⁰ RŮŽIČKA, Jeroným. Dějepis kláštera Břewnowského a Braumowského. In: *Časopis pro katolické duchowenstwo*. 1847, č. 1, s. 180 – 181.

¹⁴¹ Klášter Broumov. Historie [online]. © 2017 [cit. 19. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz>.

v nich nacházela nejstarší česká exlibris („malý ozdobný lístek, který většinou obsahuje název exlibris nebo ex libris, dále jméno, erb, či monogram objednavatele, výtvarný motiv nebo jiné vyjádření vztahu majitele ke knize, vlepuje se do knih, aby zde připomínalo jejich majitele“).¹⁴² Dále byla knihovna obohacena o knihy patřící českým exulantům, kteří byli nuceni je odevzdat při svém útěku do Slezska ze strachu z násilného pokatoličení po r. 1648.

Mnoho knih padlo za oběť požárům, zejména při požáru kláštera roku 1664, kdy knihovna prakticky lehla popelem. Nová knihovna měla na čem stavět především díky svazkům, které byly dosud uschované v Kladsku.

Knihovna nesestávala čistě z teologických svazků, nýbrž také z filozofických, historických a přírodovědných děl, a obsahovala rovněž rukopisy samotných benediktinů. Pro zajímavost mezi ně patří dokonce hry v latinském jazyce určené pro studenty gymnázia. Právě pro studenty se klášterní knihovna rozrostla o spoustu knih za vlády opata Tomáše Sartoria, který pořizoval dokonce i 50 kusů svazků od určitých autorů (Aristoteles, Cicero, Vergilius).

*„Dobu velkého rozkvětu prožíval Broumov za opata Otmaru Zinkeho, kdy byla knihovna přenesena do nového interiéru (dnešní umístění) a knihy sem byly doplňovány až do konce 19. století. V té době existovala také opatská knihovna (1869), která byla umístěna v jiných prostorách, formálně souvisela se starou, ale byla doplňována především novodobou literaturou a obsahovala bohaté fondy bohemik a regionální literatury.“*¹⁴³

Velkou spoustou knih přispěl knihovně i opat Štěpán František Rautenstrauch (jenž byl zároveň ředitelem teologických studií na univerzitě pražské a vídeňské). Tato díla pro klášterní knihovnu nejen nakupoval, ale některá i věnoval ze své soukromé knihovny.

O poslední období prosperity se zasloužil opat Johann Nepomuk Rotter, jenž dal vzniknout archivu a diplomatáři těch listin, které měly co dočinění s broumovským klášteřem. Knihovna nebyla v dobrém stavu, na smysluplné utřídění všech děl se zaměřil knihovník Jeroným (Hieronymus) Růžička.¹⁴⁴ Na Rotterův popud vypracoval katalog, jehož validita trvá do dnešních dnů.¹⁴⁵ „*Dějiny klášterní knihovny se uzavírají kolem roku 1900. V roce 1908 zabírala opatská knihovna 7 velkých místností, obě knihovny měly tehdy 30.000 svazků. Opatská knihovna se stále rozrůstala, až zabírala 9 místností prelatury, stará knihovna se stávala mrtvou minulostí a historickou pamětihodností.*“¹⁴⁶

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ ZESCHICK, Johannes Nepomuk. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Vyd. 1. Praha: Benediktinské arcidiocésní ústředí sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-04-8. S. 89.

¹⁴⁶ Klášter Broumov. Historie [online]. © 2017 [cit. 23. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz>.

K roku 1936 čítaly klášterní i opatská knihovna na 45 tisíc děl, s knihami náležejícími gymnáziu byl celkový počet až 50 tisíc. Pak ale přišlo rušení klášterů. Roku 1949 se konal přesun opatské knihovny z Broumova do depozitáře Památníku národního písemnictví v Kladrubech u Stříbra, kde byly všechny svazky rozříděny a zařazeny mezi ostatní písemný materiál, a její celistvost tak byla definitivně ztracena. Co se týče klášterní knihovny, ta měla z nařízení vlády zůstat ve stávajících interiérech, nicméně jakousi záhadou přišla o většinu nejvýznamnějších prvotisků a rukopisných děl. Počínaje rokem 1953 byla zahrnuta pod (v té době) Státní studijní knihovnu Zdeňka Nejedlého v Hradci Králové, proběhla kontrola knihovních fondů dle katalogu Jeronýma Růžičky a vznikl soupis chybějících dokumentů. O pět let později správu nad knihovnou převzal Krajský vlastivědný ústav, avšak na pouhé dva roky, poté se knihovna opět stala oblastí působení královéhradecké Státní vědecké knihovny. Je jisté, že obrovské množství knih bylo zlikvidováno především během éry komunismu.

Dnes je možné v klášterní knihovně napočítat přibližně 17 tisíc děl. Samozřejmě je to číslo výrazně nižší, než v době největšího rozmachu knihovny v 17. až 18. století, i tak se ale dá mluvit o zázraku, že se i přes všechny správní změny a z hlediska řeholních konventů zlomové události 20. století tolik knih dochovalo.¹⁴⁷

Zdá se mi podstatné zmínit, že je v současné době broumovský klášter společně s rajhradským zařazen do projektu s názvem Brána moudrosti otevřená, přičemž si tento projekt klade za úkol „zachránit a zpřístupnit kulturní dědictví benediktinského řádu v českých zemích“.¹⁴⁸ V tuto chvíli je knižní fond klášterní knihovny probádáván, aby mohlo být přistoupeno k realizaci plánu projektu. Ten má dva body. První je, že bude vytvořen nový katalog v digitalizované podobě, který bude obsahovat více než polovici děl, jež se nacházejí v broumovském knihovním fondu. Každý rok by se mělo podařit katalogizovat a zdigitalizovat cca dva tisíce svazků. Druhým krokem má být restaurace nejcennějších knih a děl, jimž hrozí zánik. „Na projektu spolupracuje Agentura pro rozvoj Broumova, která iniciovala zapojení broumovského kláštera, Benediktinské Opatství sv. Václava v Broumově, Moravská zemská knihovna v Brně a Fakulta restaurování Univerzity Pardubice. Projekt je součástí Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity (NAKI II). Finančně byl podpořen Ministerstvem kultury a skončit by měl v roce 2020.“¹⁴⁹

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Novinky.cz. Vaše zprávy – Náchod [online]. © 2017 [cit. 5. 3. 2017]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/vase-zpravy/kralovehradecky-kraj/nachod/4798-42736-v-broumovske-klasterni-knihovne-vznika-novy-katalog-vzacneho-knizniho-fondu.html>.

¹⁴⁹ Tamtéž.

7. Archiv

Co se týče břevnovského kláštera, dochovaná část inventáře z konce 14. století je důležitým dokladem, že se už od 13. století zdejší benediktini starali o listiny, uspořádávali je a třídili dle určitých hledisek. Tento vzácný inventář obsahuje seznam klášterního zařízení, včetně vybavení všech probošství, far i kostelů, které spadaly pod Břevnov, dále rovněž soupis listin, které byly rozdělené podle toho, čeho se týkají, kdo je jejich původcem, a svou roli v evidenci těchto listin hrála také použitá psací látka. Specifickou částí zde byly listiny ve vlastnictví břevnovského kláštera a listiny, které klášter převzal pod svou ochranu.

Aby břevnovští benediktini ochránili všechny své cenné listiny, byly převezeny do Broumova a zde uschovány. Svého návratu do břevnovského kláštera se nejspíše dočkaly až v 18. století. „Existuje i úvaha, že k návratu listin došlo již během 15. století, nebo že zůstaly v Břevnově ukryty i po roce 1420. Broumovský klášter totiž později postihlo mnoho požárů a tak by se stěžní mohl do dnešní doby dochovat tak velký počet listin. ... Protože se klášter v Broumově stal na dlouhou dobu hlavním sídlem břevnovsko-broumovských opatů, měl i tamní archiv velkou důležitost a mnohé archiválie dnes v břevnovském fondu uložené z něj pocházejí. ... Na přelomu 16. a 17. století vznikl inventář listin z Břevnova, Broumova a Police nad Metují, na jehož konci je zaznamenáno i několik neočíslovaných registů listin z Rajhradu. ... V uspořádání registů nelze najít žádné pravidlo, odpovídalo pouze tehdejšímu uložení listin. V 16. století, nejspíše po smrti posledního opata benediktinského kláštera ve Vilémově, byly do archivu přiřazeny listiny tohoto zaniklého opatství.“¹⁵⁰

Hromadění a ukládání archiválií v broumovském klášteře má počátek teprve ve druhé polovině 18. století, kdy stál v čele benediktinského konventu opat František Štěpán Rautenstrauch.¹⁵¹

Během nacistické okupace byla prostřednictvím Archivu ministerstva vnitra a Archivu země České z popudu protektorátního úřadu uskutečněna inventarizace archiválií všech klášterů v Čechách. Některé kláštery, zejména břevnovský, se ze všech sil snažily ututlat reálnou situaci písemností, které se tímto ocitly v ohrožení. Břevnovský archiv i knihovnu měl na starost benediktin P. Augustin Čerovský, jenž se pod záštitou Archivu ministerstva vnitra (po r. 1943 se stal jeho zaměstnancem) během války i v letech následujících podílel jak na uspořádávání a ukládání břevnovského archivu, tak i na pořádacích pracích v Broumově.

¹⁵⁰ Monasterium – fond: Benediktini-klášter Břevnov, Praha Benediktinské arcidiocesi sv. Vojtěcha a sv. Markéty v Břevnově. Archiv břevnovského kláštera [online]. [cit. 30. 1. 2017]. Dostupné z: <http://monasterium.net>.

¹⁵¹ ZESCHICK, Johannes Nepomuk. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Vyd. 1. Praha: Benediktinské arcidiocesi sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-04-8. S. 91.

„Po válce nastala také nutnost co nejrychleji zabezpečit archiválie kláštera v Broumově, odkud byli posléze odsunuti řeholníci německého původu. P. Opasek, jmenovaný administrátorem broumovského opatství, ustanovil roku 1945 P. Salesiana Sommernitze, broumovského benediktina českého původu a komisaře kláštera, dozorcem nad archivy, knihovnami a uměleckými a historickými památkami v oblasti spadající pod klášter broumovský. S hudebními památkami mu měl pomáhat P. Konstantin Mach a s archivy a knihovnami P. Atanáš Reissmüller.“¹⁵² Dozor nad cennými písemnostmi broumovskými i polickými vykonával opět Jan Čeřovský. Zabezpečování byla přítomna i profesorka Zdenka Trejtnarová, v jejíž péči byl archiv města Broumova. V broumovském klášteře byla vybrána místnost vyhovující pro uložení dokumentů, byly sem přesunuty: opatský archiv, archiv velkostatku, nová registratura velkostatku, klášterní knihovna, písemnosti benediktinského gymnázia, a na čas bylo veřejnosti znemožněno do dokumentů nahlížet či si je půjčovat.

„V poválečné revizi pozemkové reformy připadly archivy velkostatků Broumov a Police nad Metují státu a dostaly se pod odborný dohled Státního archivu zemědělského. K tomu, aby mohly zůstat v přímé péči benediktinů, bylo nutné zaměstnat odborného pracovníka. P. Opasek ... a ředitel Státního archivu zemědělského se dohodli na osobě Jana Čeřovského ... Dne 1. ledna 1948 se tak Jan Čeřovský stal výkonným správcem archivu i knihovny.“¹⁵³ V Břevnově měl být založen nový centrální archiv, který by časem pojmul všechny benediktinské archivy – kromě Břevnova a Broumova i Emauzy a Rajhrad. Plánované velké přesuny se však neuskutečnily, a přestože se mělo jednat i o archivy velkostatků, archiv toho broumovského zůstal na svém místě.

Opat Anastáz Opasek byl stejně jako ostatní řeholníci vězněn a na svobodu se dostal až roku 1960, tudíž nebyl přítomen rušení kláštera během osudového roku 1950. „Ve svých vzpomínkách se zmínil o tom, že v roce 1938 byli představení klášterů varováni a vybidnuti, aby z klášterních archivů a z biskupství vytrídili a odstranili dokumenty, které by mohly být zneužity nacisty. Podobné bezpečnostní opatření však před rokem 1948 ze strany církve nenastalo a tak se dá předpokládat, že po obsazení mužských řeholních domů v dubnu roku 1950 mohlo být z archivů a knihoven zabaveno a zneužito dost materiálu.“ Za archivy ze zrušených klášterů měl zodpovídat Archiv ministerstva vnitra.¹⁵⁴

¹⁵² Monasterium – fond: Benediktini-klášter Břevnov, Praha Benediktinské arcidiocesi sv. Vojtěcha a sv. Markéty v Břevnově. Archiv břevnovského kláštera [online]. [cit. 31. 1. 2017]. Dostupné z: <http://monasterium.net>.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Tamtéž.

Břevnovský archiv byl přesunut pod Státní ústřední archiv (nyní Národní archiv ČR). „*Archiv broumovského opatství se nachází, pokud se týče gymnázia a majetku (polní a lesní hospodářství), ve Státním oblastním archivu v Zámrsku. Menší část je uložena ve vlastivědném muzeu zřízeném v broumovském klášteře. Všechno ostatní bylo nakonec převezeno do Státního ústředního archivu v Praze.*“¹⁵⁵

Část významných archiválií z břevnovského i broumovského archivu kolovala po celé zemi a pravděpodobně ještě dodnes koluje po České republice. Ve druhé polovině 20. století se dokumenty do Státního ústředního archivu často vracely z ústavů, do nichž se dostaly nechtěně s dokumenty té správné proveniencie. Cenné dokumenty byly běžně nalézány v prodejních se starožitnostmi a použitými knihami - „*v roce 1958 archiv zakoupil rukopis Jana Nepomuka Rottera a v roce 1976 dva svazky svázané korespondence opata Štěpána Rautenstraucha.*“¹⁵⁶

¹⁵⁵ ZESCHICK, Johannes Nepomuk. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Vyd. 1. Praha: Benediktinské arcidiákonství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-04-8. S. 92.

¹⁵⁶ Monasterium – fond: Benediktini-klášter Břevnov, Praha Benediktinské arcidiákonství sv. Vojtěcha a sv. Markéty v Břevnově. Archiv břevnovského kláštera [online]. [cit. 10. 2. 2017]. Dostupné z: <http://monasterium.net>.

8. Katalog broumovského opatského archivu z roku 1847

Katalog broumovského opatského archivu z roku 1847 je uložen v Národním archivu v Praze a konkrétně ho lze nalézt v archivním fondu Benediktini – klášter Břevnov evidovaný jako knihu č. 66.

Jedná se o archiválii a zároveň i o archivní pomůcku, jejíž vznik před polovinou 19. století byl zásluhou břevnovsko-broumovského opata Jana Nepomuka Rottera. Jejím autorem byl klášterní historik P. Jeroným Růžička (1794 – 1884).

Vnější znaky

Desky katalogu rozměrově odpovídají zhruba formátu A3. Jsou dřevěné a na jejich přední straně je vyražený zlatý znak. Ten vyobrazuje dva kulaté erby – erb nalevo zdobí kosé břevno, zatímco uprostřed erbu vpravo leží šikmo tři růže. Tyto dva symboly jsou znakem Benediktinského opatství sv. Václava v Broumově. Nad erby je umístěn orámovaný latinský nápis INR, dvě zkřížené opatské berly a vrcholem celého znaku je opatská mitra. Spodní část znaku tvoří orámovaný latinský nápis ABB - domnívám se, že by se vzhledem k vyobrazení mohlo jednat buď o zkratku slov Opatství Břevnov – Broumov, neboť zkřížené opatské berly naznačují symboliku spojených opatství, či Benediktinské opatství Broumov.

Katalogu je letos přesně 170 let a zachovalost knihy by se dle mého názoru na základě vzezení samotných stránek zdála odpovídající vzhledem ke stáří knihy, nebýt poničených desek, které vzbuzují dojem mnohem větší letitosti. Poničený je především černou páskou vázaný hřbet katalogu.

Jednotlivé strany nejsou číslované. Celkový počet stran katalogu dle využitých písmen abecedy (A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, Z) odhaduji zhruba na 200 listů. Samotnými zápisy je popsáno pouze 46 stran. Mnoho prázdných stránek napovídá, že úmyslem benediktinů bylo v zápisech dále pokračovat. Nejméně zápisů (pouze půl strany) nese písmeno N, naopak největším množstvím zápisů se vyznačují písmena B, P a S. Zápisy začínají různě – buď jmény osob, názvy míst, či funkcemi (hodnostmi).

Knihla obsahuje jen a pouze dobové zápisy, žádné novodobé přípisky se v ní nevyskytují.

Vnitřní znaky

Katalog broumovského opatského archivu je napsaný rukopisnou formou, většina zápisů je v německém jazyce typickém pro 19. století, část je psaná jazykem latinským. Jak

jsem již naznačila, kniha je rozvržená dle abecedy a díky černým štítkům se zlatými písmeny nápadně připomíná adresář. Jednotlivé zápisy jsou vedené přímo za sebou, abecedně seřazené a zcela bez mezer, které by je nějakým způsobem oddělovaly. Na pravém okraji každé strany se nachází dvě narýsované kolonky – první kolonka sloužila pro číslo fasciklu, druhá pro číslo archiválie. V této kolonce se někdy nenachází jen 1 číslo, ale i například dvě nebo tři čísla oddělená tečkami, a na několika stranách je tato kolonka rozšířená a je zde rukopisný vpisek v německém jazyce („Im geh..... äbtl. Archiv“). Každou stranu zdobí působivý vodoznak s hvězdou a velkým latinským nápisem (viz. příloha č. 4).

Když knihu otevřeme, spatříme titulní stranu, jež je rukopisně nadepsána „Katalog des Braunauer Aebtlichen Archives.“ Níže pak stojí ještě rok - „1847.“ Na další straně již následuje písmeno A. Zde se ze zápisů dozvídáme např. o půjčce sedm tisíc zlatých pro Břevnov roku 1788 či o volbě opata v roce 1806. Pod písmenem B můžeme číst o sporu mezi vsí Bernartice a Prusy v první polovině 80. let 18. století, o knihách, jež zakoupil opat Štěpán Rautenstrauch pro knihovnu, a především o výstavbách různých škol, věží, mostů, salašů, atd. Polovina zápisů pod písmenem C je psána latinsky. Je zde zmíněna např. korespondence mezi opaty Jakubem a Štěpánem. Mezi archiváliemi začínajícími na písmeno D najdeme např. diplom opata Jana Nepomuka jakožto čestného člena pražského výchovného a léčebného ústavu. Písmeno E obsahuje např. záznam o vstupu opata Rottera do zemského sněmu. Ze zápisů u písmena F se dozvídáme o existenci poměrně mnoha dokumentů vztahujících se k volbě opata Fortunáta. Pod písmenem G můžeme nalézt např. archiválii Historie domu habsburského. Písmeno H je plné zápisů o archiváliích týkajících se břevnovského probošství Hrdly. Pod písmenem I můžeme číst např. o potvrzení opatské hodnosti Jana Nepomuka Rottera císařem Ferdinandem r. 1845 a o dalších záležitostech souvisejících s jeho osobou. Zápisy u písmene K zmiňují např. válečné škody či korunovaci císaře Ferdinanda r. 1836. Mezi archiváliemi s počátečním písmenem N nalezneme např. založení Národního muzea. Písmeno O obsahuje z velké části archiválie týkající se Orlové. Ze zápisů pod písmenem P se dozvídáme např. o likvidaci polické sirotčí kasy v r. 1831 a o mnohých dalších archiváliích z konce 18. a první poloviny 19. století vážících se k polickému panství. Pod písmenem S můžeme nalézt např. zápisy týkající se vícero škol, velmi mnoho písemností týkající se statku Sloupno, či dopisy opata Štěpána Rautenstraucha. Písmeno T nabízí např. tyto archiválie: transakce s městem Broumovem z r. 1666, dopisy opata Tomáše Sartoria arcibiskupovi Sobkovi z Bílenberku, či teologické teze z r. 1765. Pod písmenem V jsou zmíněna např. nařízení opata Štěpána Rautenstraucha pro profesory teologie. Mezi archiváliemi začínajícími na písmeno W můžeme nalézt hospodářské zprávy z Břevnova

z přelomu 18. a 19. století, či nemalé množství písemností k Lehnickému Poli. Ze zápisů u písmene Z se dozvídáme např. o příspěvku opata Placida do sirotčí kasy v hodnotě 12 500 zlatých.¹⁵⁷

Paleografický rozbor archiválie

Psací látkou této knihy je papír, k jeho popisování písař používal inkoust.

Užitým typem písma u zápisů v německém jazyce je německé novogotické písmo, jehož lidový název je švabach. Jelikož je kina psaná rukopisně, jedná se konkrétně o kurent. U latinských zápisů se dle mého názoru jedná o latinku.

Časový rozsah archiválií je od 17. do (necelé) první poloviny 19. století. Nejstarší písemnost, kterou jsem v katalogu objevila, je datována do roku 1666, její název v překladu z němčiny zní „Transakce s městem Broumovem“. Druhou nejstarší písemností je archiválie z roku 1682, jež nese latinský název Statuta provincialia. Následují písemnosti z počátku 18. století. Naopak nejmladšími písemnostmi jsou dokumenty z roku 1846.

V katalogu je hojně užívána zkratka v podobě podtrženého malého u – ve významu slova „und“, tedy „a“.

Srovnání s inventářem Řádového archivu benediktinů 16. – 20. století¹⁵⁸

Pokusila jsem se o srovnání katalogu broumovského opatského archivu z roku 1847 se současným inventářem Řádového archivu benediktinů 16. – 20. století. U většiny archiválií považuji za nemožné prokázat jejich existenci v současné době. Mnoho konkrétních archiválií z katalogu broumovského archivu může být v novém inventáři zahrnuto do obsírnějších celků, tím spíše, že velká část zápisů v katalogu není datována. Tento fakt velmi výrazně ztěžuje moji snahu označit tyto zápisy za shodné s archiváliemi uvedenými v novém inventáři. Zatímco novější inventář by měl být již i s ohledem na možnost neexistence některých archiválií z katalogu, co se týče archiválií vzniklých z činnosti tohoto původce, komplexnější, do katalogu, jež vznikl z podnětu břevnovsko-broumovského opata Jana Nepomuka Rottera, byly zařazovány zřejmě jen některé, vybrané archiválie. Spektrum archiválií v katalogu uvedených je však i přesto poměrně pestré. Jsou zde uvedeny jak archiválie institucionální provenience, tak i písemnosti osobní povahy.

Velmi často zaznamenávaný byl účetní materiál – aktiva a pasiva, nákupy, platby za opravy, stavební náklady, apod. Rovněž různé propočty, počítání např. válečných škod či

¹⁵⁷ NA Praha, fond ŘBB, kn. 66. *Katalog broumovského opatského archivu*. Broumov, 1847.

¹⁵⁸ Kolektiv III. oddělení. *Inventář Řádového archivu benediktinů 16. – 20. století*. Praha 1958.

jiných hospodářských nákladů, tabulky, protokoly a taxy, úřední extrakty. V některých případech jsou uváděny konkrétní částky. Mnohokrát zmiňované byly testamenty církevních osob – farářů i opatů. V hojném počtu jsou zde zaznamenány dopisy farářů, nalezené spisy určitých osob, inventáře farních knih a jiné. Nechybí ani diplomy, privilegia, či archiválie týkající se významných událostí, výročí a oslav.

Při hledání shody mezi oběma archivními pomůckami jsem objevila například takovéto shody:

Zápisy o dopisech opata Štěpána Rautenstraucha (bez datace) uvedené v katalogu broumovského opatského archivu by mohly být totožné s „korespondencí břevnovského opata Štěpána Rautenstraucha, týkající se Police a Broumova“ v novém inventáři.

Záznamy, jež se v katalogu váží k Broumovu, jsou v novém inventáři pravděpodobně shrnuty pod inventární jednotku „Broumov“. Ta obsahuje např. memorabilia kláštera, gymnázium, záležitosti vojenské, berní i hospodářské, záležitosti města Broumova, apod. Stejně je to i s písemnostmi, které se pojí například ke Kladnu, Sloupnu, Wahlstattu (Lehnické Pole).

Reálnou možnost shody archiválií spatřuji i ve srovnání katalogového záznamu o „dopisech opata Tomáše a arcibiskupa Bílenberka“ s „korespondencí a akty břevnovského opata Tomáše Sartoria (hlavně listy břevnovských, broumovských a polických řeholníků, M. F. z Bílenberka; cassinská kongregace aj.)“ v novém inventáři.

Co se týče písemností o opatu J. N. Rotterovi, oproti katalogu jsem v inventáři našla pouze archiválie z 80. let 19. století. Tyto by se však mohly nacházet mezi dosud nesignovanými spisy, stejně jako jiné, mnou při porovnání nenalezené písemnosti.

9. Opat Johann Nepomuk Rotter

Johann Nepomuk Rotter se narodil dne 27. února 1807 v Broumově. Při křtu dostal od svých chudých, ale milujících rodičů jméno Ignatius a byl jimi vychováván v duchu křesťanské víry. Již v dětství se u něho projevovalo velké duchovní založení a svědomitost. Po základní škole absolvoval šest let studia na broumovském gymnáziu, kde byl jakožto pilný žák velmi oblíbený všemi učiteli. Poté nastoupil na navazující dvouleté studium v oboru filozofie, kde rovněž vynikal svou moudrostí a vlohami pro učení.

Už na gymnáziu ho oslovila myšlenka Benediktovy Řehole, spatřoval v ní ztělesnění krásy a prospěšnosti. Začal snít o tom, že vstoupí do benediktinského řádu a postupně směřoval ke splnění tohoto svého snu – a nyní, po zakončení studia filozofie, došel jeho sen naplnění. Složil noviciát a vstoupil mezi kleriky. Břevnovští klerikové dle tradice vždy studovali na univerzitě v Praze, a nyní i on nastoupil na teologické studium. V počátcích tohoto jeho studia měla fakulta teologie vynikající reputaci a byla jednoznačně považována za centrum rozvoje nové vědní disciplíny v Čechách.

Dne 9. listopadu roku 1828 složil Ignác Rotter slavnostní sliby a byl přijat do komunity benediktinů. Tuto událost tradičně provázela změna jména a pro jeho osobu bylo zvoleno jméno jednoho z významných českých patronů, jenž byl Rotterovým životním vzorem – Nepomuk. Za dva roky poté se mu splnil sen, k jehož naplnění začal směřovat už jako mladý hoch. 20. července 1830 se stal kanovníkem pro sloučené kláštery Břevnov a Broumov, a „*převzal tak všechna práva a povinnosti vycházející ze života řádu.*“¹⁵⁹

Nepomuk však i nadále prahl po dalším vzdělání, bylo mu tedy uděleno povolení rozšířit své znalosti v oblasti teologie. Nešlo zde o jeho osobní ctižádost, nýbrž o to budovat čest komunity, do níž právě vstoupil. Ve všech těžkých zkouškách obstál jakožto vynikající student a kráčel stále dál, až dosáhl doktorátu z teologie. Promoce se konala 27. května roku 1834 za přítomnosti knížete arcibiskupa pražského Ondřeje Aloyse Skarbek-Ankviče.

Rotter se však nespokojil s pouhým titulem, přestože skrze něj získal obrovské uznání. Rozhodl se pokusit získat titul profesora v teologickém vzdělávacím zařízení, šel proto do konkurzu, nicméně ten vyhrál někdo jiný. To ho ale neodradilo a se stejným zanícením šel znovu zkusit své štěstí do dalšího vypsaného konkurzu.¹⁶⁰ „*Professuru dogmatiky na uniwersitě w Hradci Štýrském obdržel dne 10. Kwětna 1836, na tutěž professurskau stolicí na uniwersitě Pražské dosedl dne 1. Dubna 1842, kdež dne 22. Čerwence 1843 za Děkana fakulty*

¹⁵⁹ SOkA Náchod, fond Vlastivědná knihovna Eduarda Langera, Sign. II-B-27: Stanislav Chaloupka: *Dr. Johann N. Rotter. Der 55. Abt der Benediktinerstifte Břevnov-Braunau.* nedatovaný strojopis. S. 1 – 9.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 10 – 14.

theologické na školnj rok 1844 byl wywolen.“¹⁶¹ Rotter si prostřednictvím svých zajímavých přednášek dokázal získat pozornost všech posluchačů. Byl velmi aktivní nejen v rámci své katedry a jeho záslužné činnosti byly středem obdivu jeho kolegů – právě toto mu vyneslo nejvyšší post na teologické fakultě v Praze.¹⁶²

*„Poněwadź wys. důst. p. Prélát řádu Benediktinského, Placidus Matěj Beneš, genž pod swau zprávawu měl klášter Břewnowský a Braunowský, za přjčinawu swého stářj a tělesné churawosti odpočinutj a pokoge byl žádostiw, a s powolenjm Geho cjs. král. Milosti Ferdinanda I. důstognosti swé se odřekl: gednalo se w těchto dwau spogených klášteřjch o wywolenj nového Opata, k čemuž byl od Geho cjs. král. Milosti den 7. listopadu 1844 ustanowen. Mjsto wolenj byl klášter Braunowský. Wolenj se dalo dle předpisu swatého Tridentského sněmu, spolu s zachowánjm všech prawidel, genž u takových přjležitostj z strany vlády swětské ustanoweny gsau. ... Wywolen pak gest za preláta weledůstagný a wysoce učený Pan Jan Nepomuk Ignác Rotter ... Wywolenj nowého pana Preláta bylo shromážděnému lidu w chrámě Božjm oznámeno, a oznámenj toto s roznjcenaw radostj ode všech přigato, netoliko že nowě wolený p. Prélát rodem gest z Braunowa, anobrž že pro swau šlechtnost a spanilomyslnost gak mezi swými řeholnjmi bratřjmi, tak i u všeho lidu obecné a srdečné lásky požjwá. Protož se také měšťané Braunowštj přčinili, aby swau úctu nowě zwolenému p. Prélatowi a upřjmnaw radost swau z gehu powýšenj wšjm možným způsobem dali na gewo, a tak sláwu gehu obecným plesem w celém městě rozmnožili a dowršili. Když zpráwa o tomto wywolenj do Prahy přišla, přigata gest ode všech cjkerwnjch i swědských předstawených, ode všech, genž p. Préláta znagj, a ode všech poddaných panstw Břewnowského s tautěž nadšenaw radostj gako w Braunowě. ... I to gest paměti hodno, že tři po sobě následugjcy professorowé dogmatiky na uniwersitě Prazské za předstawené swých řádů wywoleni gsau. Prof. Jaroljm Josef Zeidler za preláta řádu Prémonstratského na Strahowě, r. 1834, prof. Jakob Beer, za generala welmistra řádu Křjž. s čerwenaw hwězdau r. 1840, a nynj prof. Jan Nep. Rotter, za preláta řádu Benediktského w Břewnowě a w Braunowě.“*¹⁶³

Jan Nepomuk Rotter pečoval o duševní i materiální potřeby svého poddaného lidu a proto se již na počátku svého úřadování začal starat o dosud opomíjenou ekonomiku a hodlal ji pozvednout různými prostředky a vynálezy v oblasti lesního i polního hospodářství.

¹⁶¹ PEŠINA, Wáclaw. Wywolenj nowého Opata w Braunowě. In: *Časopis pro katolické duchowenstwo*. 1844, sv. 1, roč. 17, s. 804. – 805.

¹⁶² SOkA Náchod, fond Vlastivědná knihovna Eduarda Langera, Sign. II-B-27: Stanislav Chaloupka: *Dr. Johann N. Rotter. Der 55. Abt der Benediktinerstifte Břevnov-Braunau*. nedatovaný strojopis. S. 17 – 21.

¹⁶³ PEŠINA, Wáclaw. Wywolenj nowého Opata w Braunowě. In: *Časopis pro katolické duchowenstwo*. 1844, sv. 1, roč. 17, s. 804. – 805.

Zaměřoval se na to, jak zlepšit hmotný stav svých statků. Dne 24. srpna 1845 se stal členem Společnosti českého muzea, časem byl 3. června 1862 na plenárním zasedání zvolen do správního výboru, v němž setrval až do 19. května roku 1876.

Do roku 1848 pobýval opat Rotter střídavě v Broumově a v Břevnově, často setrval i na svých mnoha panstvích, např. ve Sloupně, kde pobýval po smrti předchozího břevnovsko-broumovského opata Placida Beneše.

V únoru roku 1848 nastala revoluce ve Francii. Revolucionáři sesadili francouzského krále z trůnu a vyhlásili nové státní zřízení – republiku. Revoluční postoje žádající zavedení ústavy a umožnění obyčejnému lidu podílet se na vládě se rychle šířily do okolních států, včetně Rakouska, Uherska a Čech. Neminuly ani Broumov, kde byl navíc ještě vznesen požadavek na zřízení Národní gardy, která by sloužila k ochraně vydobytých svobod. Nastala bída, jelikož začal váznout obchod a kupci se zde neusazovali. Aby opat Rotter zajistil dostavění jisté ulice, dokonce vyčlenil ze své renty peníze pro hladovějící dělníky.

Dne 7. září 1848 byl vyhlášen patent o zrušení poddanství. Ze všech poddaných se tímto stali svobodní občané, čímž klášter přišel o jmění v hodnotě mnoha tisíc zlatých. Vše se muselo podvolit novým poměrům a i nyní si opat Rotter velmi hleděl toho, aby bylo co nejvíce vyhověno potřebám jeho lidu. Počátkem padesátých let 19. století se tedy začal věnovat nemalým rekonstrukcím církevních objektů, které spadaly pod jeho správu.¹⁶⁴ „*Opat Nepomuk Rotter, vynikaje zbožností a učeností, měl po celou dobu dlouhého panování svého zvláštní péči o stánky boží ochraně jeho svěřené. Roku 1853 v létě důkladně opraviti dal chrám sv. Markéty v Břevnově, svěřiv opravu tuto osvědčenému malíři pražskému Augustinu Hübnerovi. Tehdáž přimalování v presbytáři na straně evangelia apoštolé slovanští sv. Cyril a Methoděj, v lodi pak u pobočních oltářů 12 apoštolů, u každého oltáře po dvou.*“¹⁶⁵ Po opravách břevnovského klášterního kostela přišel na řadu broumovský farní kostel.¹⁶⁶

Svoboda náboženství, jež nastala po roce 1848, se opatu Rotterovi nijak nepříčila, ba naopak byl jejím velkým stoupencem.¹⁶⁷

V roce 1849 byl Jan Nepomuk Rotter, v pořadí již pětapadesátý opat spojeného opatství Břevnova a Broumova, jmenován rektorem pražské univerzity.¹⁶⁸ Roku 1854 byl

¹⁶⁴ SOkA Náchod, fond Vlastivědná knihovna Eduarda Langera, Sign. II-B-27: Stanislav Chaloupka: *Dr. Johann N. Rotter. Der 55. Abt der Benediktinerstifte Břevnov-Braunau*. nedatovaný strojopis. S. 28 – 36.

¹⁶⁵ HOLUB, Bonifác Jan. *Paměti farnosti u sv. Markéty v Břevnově a blízkého okolí*. Praha: B.J. Holub, 1890. S. 156.

¹⁶⁶ SOkA Náchod, fond Vlastivědná knihovna Eduarda Langera, Sign. II-B-27: Stanislav Chaloupka: *Dr. Johann N. Rotter. Der 55. Abt der Benediktinerstifte Břevnov-Braunau*. nedatovaný strojopis. S. 36.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 42.

¹⁶⁸ Biographia Benedictina: Dictionary of Benedictine Biography online. Johann Nepomuk Rotter [online]. [cit. 27. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.benediktinerlexikon.de>.

v návaznosti na tento post pozván do Vídně na oslavu sňatku císaře Františka Josefa s bavorskou princeznou Alžbětou, jenž se konal 24. dubna 1854. Zde byl císařem za své zásluhy vyznamenán komturovým odznakem Řádu Františka Josefa. O tři roky později se stal rovněž rytířem a držitelem odznaku pruského Řádu červeného orla III. třídy. Ve vztahu vůči císaři Františku Josefovi a členům císařské rodiny projevoval vždy hlubokou úctu a oddanost. V době císařovy návštěvy Čech byla Janu Nepomuku Rotterovi prokázána ta čest, že mohl společně s Jeho Výsostí císařem Františkem Josefem stolovat na Pražském hradě. Tuto příležitost mohl opat Rotter využít k tomu, aby dokázal, že je opravdu velkým vlastencem, jelikož mu bylo jakožto představiteli vědy umožněno přivítat Jeho císařskou Výsost u sochy Karla IV. Tato příležitost pro něho znamenala obrovskou poctu, ale zároveň velkou odpovědnost, s níž bylo třeba se zhostit této náročné úlohy, jelikož vedle pražské univerzity reprezentoval také řád, jehož byl nejvyšším představeným.

Roku 1854 proběhlo kromě jiného rozdělení nemalých částek na pomoc chudým občanům, na předměstí byla v budově panské nemocnice Ducha Svatého zřízena ozdravovna, jejímž hlavním investorem a donátorem měl být právě opat Rotter. Po abdikaci na funkci rektora univerzity se opět začal zaobírat „domácími“ záležitostmi. Tento post mu umožnil seznámit se s mnoha významnými osobnostmi na poli vědy, s nimiž i nadále zůstával ve spojení a často je hostil jak v Broumově, tak i v pražském Břevnově. Jan Nepomuk Rotter byl velmi intelektuálně založeným mužem, jenž se rád obklopoval vzdělanými lidmi a zajímal se o nejnovější poznatky a objevy ve vědě i umění. Cítil se být nejen prelátem, ale zároveň i vědcem, což se dokonale promítlo v jeho péči o broumovské gymnázium, a v jeho snaze tento vzdělávací institut co nejvíce povznést. Jeho osud však v tuto chvíli nevypadal příliš nadějně. Rakouskou reformou školského systému po roce 1848 gymnázium přišlo o dvě třídy a o dva roky později se stalo pouze nižším gymnáziem.

Vzhledem ke svému dosaženému vzdělání a kariéře v oblasti teologie opat Rotter dbal o to, aby obě klášterní knihovny nabyly co největšího rozsahu (břevnovskou klášterní knihovnu se mu podařilo rozšířit až o téměř tři tisíce knih), čímž mohlo být zajištěno náboženské vzdělávání mnichů a posíleno jejich vnímání víry i jejich důležitého poslání.

Z války a událostí roku 1859 (např. prohra ve válce s Itálií) vplynuly určité politické zvraty. Absolutistické Rakousko se prostřednictvím manifestů císaře Františka Josefa postupně měnilo v konstituční monarchii. První císařův manifest nesl datum 20. října 1860 (říjnový diplom), následující pak 26. února 1861 (únorová ústava). Občané získali příslib

spoluúčasti na vládě. Byly vyhlášeny volby do zemského sněmu¹⁶⁹ a opat Jan Nepomuk Rotter byl dne 29. února 1864 se svými 248 hlasy zvolen poslancem tohoto zákonodárného orgánu. Jednalo se v tomto případě o volbu čtyř poslanců z velkostatkářské kurie, a přestože konzervativci nedosáhli prosazení všech svých uchazečů, konkrétně opat Rotter byl jedním z jejich již dříve navrhovaných kandidátů na poslanecký mandát.¹⁷⁰ Rotterovo zvolení proběhlo během doplňujících voleb a v tomto úřadě setrval do roku 1867. Poté se do něho vrátil ještě v letech 1870 až 1871.¹⁷¹

Byl ustanoven předsedou okresního zastupitelství v Broumově, v Polici předsedal v době od 16. května 1865 do 12. července 1868 a později od 15. ledna 1880 do 22. února 1882, poté ještě do 13. června 1885.

Smutným byl rok 1866, kdy vypukla válka mezi Rakouským císařstvím a královstvími Pruským a Italským. Vítězství Pruska mělo za následek rakousko-uherské vyrovnání v roce 1867. Rakousko měla zevnitř podpořit co možná největší nezávislost lidu v oblasti politiky. Nově ustanovené říšské sněmy se rozhodly zrušit konkordát (který církvi zaručoval její privilegia), a spolu s novými zákony opět vyhlásili samostatnost církve v rámci jejich vlastních záležitostí, dále svobodu svědomí a vědy. 30. července 1870 byl konkordát Rakouskem formálně vypovězen.

Jan Nepomuk Rotter se mezitím zaměřil na své plány vyzdvihnout broumovské nižší gymnázium na vyšší. Svolał proto 18. března roku 1869 kapitolu i duchovní z Broumova a z Police, kteří ho s jeho nápadem zcela jednoznačně souhlasili. Nyní bylo tedy již třeba vyřešit pouze otázku prostor, které byly pro vyšší gymnázium momentálně nedostačující, stavebním rozšířením. Ještě během jara bylo vše schváleno a nedlouho na to započala realizace tohoto velkého plánu. Nové gymnázium poskytovalo svým studentům mnohem rozšířenější a komplexnější vzdělání a doslova se do něho hrnuli mladíci z chudších rodin, kteří si z důvodu financí dosud nemohli dovolit vyšší vzdělání.

Dne 7. listopadu 1869 se celý areál broumovského kláštera rozzářil výzdobou u příležitosti oslavy pětadvacátého výročí preláta Jana Nepomuka Rottera ve funkci břevnovsko-broumovského opata. Bylo mu pográtulováno, dostal skvostné album čestného občanství, konal se i průvod studentů, střelců a veteránů. Večer se kostelem rozezněla

¹⁶⁹ SOkA Náchod, fond Vlastivědná knihovna Eduarda Langera, Sign. II-B-27: Stanislav Chaloupka: *Dr. Johann N. Rotter. Der 55. Abt der Benediktinerstifte Břevnov-Braunau*, nedatovaný strojopis. S. 37 – 49.

¹⁷⁰ Prag, 29. Februar (Landtagswahl). In: *Das Vaterland: Zeitung für die österreichische Monarchie*. Wien: 2. 3. 1864, roč. 5, č. 50, s. 2.

¹⁷¹ LIŠKOVÁ, Marie. *Slovník představitelů zemské samosprávy v Čechách 1861 – 1913*. SÚA, 1994. S. 260.

slavnostní mše Te Deum, konaly se různé srdečné proslovy a dokonce i koncert pěveckého spolku Orpheus, jehož mecenášem byl sám opat Rotter. Oslava to byla zkrátka velkolepá.

O měsíc později, 8. prosince, se konala oslava v Břevnově u příležitosti zahájení ekumenického koncilu ve Vatikánu, což znamenalo pro katolickou církev velmi významnou událost. Tento koncil se však pod tlakem politických událostí v Evropě rozpadl, aniž by stihl uskutečnit požadované reformy. Krátce na to se začaly ve velkém objevovat různé proticírkevní intence a opat Rotter dělal vše pro to, aby ochránil práva břevnovského i broumovského benediktinského konventu. Na konci května 1868 vešel v platnost nový školský zákon, jenž kompletně separoval náboženství od školství. Opat Rotter zaštil patronátem základní školu v Broumově, přičemž klášter musel dát škole k dispozici ředitele a katechety.

Počátkem sedmdesátých let se konaly pompézní oslavy dokonce dvou pětadvacetiletých jubileí – nejprve slavil 18. června 1871 volební výročí papež Pius IX. a o dva a půl roku později, 2. prosince 1873, nastal den oslav 25 let vlády všemi rakouskými národy milovaného císaře Františka Josefa I. Významným dnem bylo i 9. září 1876, kdy do broumovského kláštera zavítala naprosto jedinečná návštěva, která zde ani v podobě jiné osoby doposud ještě nikdy nebyla, a to papežský nuncius a soluňský arcibiskup Ludwig Jacobini.

Koncem sedmdesátých let byl již opat Jan Nepomuk Rotter postarším pánem s chatrnějším zdravím, občasná trápení ho dokázala natolik rozrušit, že musel na čas setrvat na lůžku a odpočívat.

7. února 1878 skonal nejvyšší představený katolické církve Pius IX., několik dní poté byl novým papežem jmenován Lev XIII., vlastním jménem Joachim Pecci. Koncem tohoto roku slavil opat Rotter své profesorské jubileum, při němž byl svými řádovými bratry na znamení jejich věrnosti a bezmezné úcty vůči jeho osobě obdarován drahocenným prstenem, jenž zdobil veliký smaragdový kámen zasazený v briliantech. Vnitřní stranu prstenu zdobil nápis „Nepomuceno Abbati Conventus Braunensis 18 9/11 78“. Velkolepé oslavy, jež byla tentokrát zahájena v Břevnově, se zúčastnil i kníže arcibiskup Schwarzenberg, který preláta jmenoval knížecím arcibiskupským konsistoriálním radou, přičemž vyznamenaný tímto získal místo i hlas. Opat Rotter, zkušený a moudrý muž, který se jakožto poslanec zemského sněmu ve velkostatkářské kurii účastnil porad panské sněmovny, jemu nabídnuté čestné vyznamenání s poděkováním odmítl. Jednak proto, že se na to cítil už příliš stár, a jednak byl zaneprázdněn podniky, jimž se věnoval kvůli nedořešené daňové problematice náboženských fondů. I nadále se však snažil dělat vše ve prospěch své země a neustále podporoval

konzervativní tendence. Za své zásluhy vůči státu a katolické církvi byl Jeho Výsostí císařem Františkem Josefem dvakrát vyznamenán.

V roce 1880 se konalo více významných událostí. První byla dubnová oslava 1400 let jubilea sv. Benedikta, druhou bylo slavení uběhnutí padesáti let ode dne, kdy se opat Jan Nepomuk Rotter stal knězem. Oslavenci byl proječován vděk a uznání, a vyjadřováno přání, aby mu bůh dopřál dožít se co nejvyššího věku.¹⁷² V roce 1880 mu rovněž byl udělen Řád železné koruny druhé třídy a o rok později, 16. ledna 1881, byl i přes své stáří na doživotí zvolen členem panské sněmovny, a i zde se projevoval jako oddaný a velmi loajální stoupenec konzervativních zásad a postojů.¹⁷³ Vyznamenání Řádem železné koruny pro preláta znamenalo získání postavení svobodného pána. Byl to však skromný člověk a o tuto výhodu se neucházel. Nedlouho na to byl Jeho Výsostí císařem Františkem Josefem jmenován členem panského sídla v rakouské říšské radě. Této obrovské cti prokázané císařem si opat Rotter velmi vážil.¹⁷⁴

Dne 7. 11. 1884 byla na titulní straně odpoledního vydání periodika *Národní politika* otištěna zmínka o Rotterově 40. výročí v úřadu opata Břevnova a Broumova s poukázáním na jeho vlastenectví: „*Opat benediktinských klášterů v Břevnově (u sv. Markéty) a v Broumově, dr. Jan Nep. Rotter ... který ač Němec rodem, vždy horlivým byl našich snah podporovatelem...*“¹⁷⁵

Svým sofistikovaným chováním a dobrotivou povahou si tento moudrý a o blaho lidu neúnavně bojující muž dokázal získat přátele úplně všude. Lidé, kteří ho obklopovali, se nyní se při jeho vysokém věku začínali obávat o jeho fyzické zdraví a snažili se ho kvůli svým špatným předtuchám přimět, aby se při svých aktivitách více šetřil. Zásadový a vždy věrný svým povinnostem se však opat Jan Nepomuk Rotter do poslední chvíle snažil pracovat a svůj život dožil v prostředí broumovského kláštera mezi svými řeholními bratry. Zemřel 4. května 1886 a jeho tělo bylo pochováno na broumovském hřbitově do hrobu zcela prostého jakýchkoli ozdob.¹⁷⁶

¹⁷² SOkA Náchod, fond Vlastivědná knihovna Eduarda Langera, Sign. II-B-27: Stanislav Chaloupka: *Dr. Johann N. Rotter. Der 55. Abt der Benediktinerstifte Břevnov-Braunau*. nedatovaný strojopis. S. 50 – 74.

¹⁷³ Politischen Chronik. In: *Das Vaterland: Zeitung für die österreichische Monarchie*. Wien: 5. 5. 1886, roč. 27, č. 124, s. 2.

¹⁷⁴ SOkA Náchod, fond Vlastivědná knihovna Eduarda Langera, Sign. II-B-27: Stanislav Chaloupka: *Dr. Johann N. Rotter. Der 55. Abt der Benediktinerstifte Břevnov-Braunau*. nedatovaný strojopis. S. 75 – 76.

¹⁷⁵ Jubileum opata P. Rottera. In: *Národní politika*. Praha: 7. 11. 1884 odpolední vydání, roč. 2, č. 303, s. 1.

¹⁷⁶ SOkA Náchod, fond Vlastivědná knihovna Eduarda Langera, Sign. II-B-27: Stanislav Chaloupka: *Dr. Johann N. Rotter. Der 55. Abt der Benediktinerstifte Břevnov-Braunau*. nedatovaný strojopis. S. 77 – 80.

Dne 5. 5. 1886 vyšel v odpoledním vydání periodika *Národní politika* článek, jenž ve stručnosti shrnuje celý opatův život a velebí jeho osobu: „**Úmrtí.** Předevčírem ráno o půl šesté hodině zemřel v Broumově opat kláštera benediktinského Jan Ignác Nepomuk Rotter ve věku 79 let sešlostí věkem. Zesnulý narodil se 27. února v Broumově, kdež odbyl si gymnasiální studia a vstoupil pak do tamějšího kláštera benediktinů. Dne 20. července 1830 byl vysvěcen na kněze a později byl na pražské universitě promovován za doktora bohosloví. Věnoval se učitelskému povolání, byl profesorem na theologické fakultě v Štýrském Hradci, a později vyučoval dogmatice na pražské theologické fakultě, kdež r. 1843 zastával hodnost děkana a byl též po 1 rok rektorem university. Když r. 1844 opat Placid Beneš složil hodnost svou, byl zvolen Rotter 7. listopadu 1844 co 55. opat kláštera benediktinů v Břevnově a Broumově. Na počátku let šedesátých byl zvolen ve skupině velkostatkářské do českého sněmu, kdež stál věrně při straně historické šlechty, což mu ovšem ještě ani dnes „Bohemie“ prominouti nemůže. Roku 1881 byl povolán jako doživotní člen do panské sněmovny. Zesnulý byl věrným knězem a lidumilem a vynikal vzácným vzděláním, obětavým patriotismem a šlechtností. Byl od císaře vyznamenán řádem železné koruny 2. tř. a křížem komthurským řádu Františka Josefa. Byl čestným občanem Broumova, Police a Kladna a členem přechetných spolků. Před nějakou dobou byl opat Rotter, jak jsme tehda oznámili, raněn mrtvicí a od té doby se více nezotavil.“¹⁷⁷

Avšak ne ke všem se tato smutná zpráva dostala včas, jak dosvědčuje nový břevnovský správce a dřívější kaplan v Metličanech u Nového Bydžova P. Bonifác Holub. Trvalo půl roku, než se do jeho kraje donesla tato smutná zpráva, že 4. 5. 1886 v Broumově „zesnul staříčkový opat Dr. Jan Nepom. Rotter v 80. roce věku svého, zůstaviv po sobě památku kněze zbožného, muže vzdělaného a lidumila šlechtného, jenž valně většině bratří říci mohl slova Písma: „Ne vy jste mne zvolili, ale já zvolil jsem vás.“¹⁷⁸

¹⁷⁷ Úmrtí. In: *Národní politika*. Praha: 5. 5. 1886 odpolední vydání, roč. 4, č. 124, s. 2.

¹⁷⁸ HOLUB, Bonifác Jan. *Paměti farnosti u sv. Markéty v Břevnově a blízkého okolí*. Praha: B.J. Holub, 1890. S 167 – 168.

10. Závěr

Benediktini byli se svým rychle se rozrůstajícím řádem významnými hybateli nejen českých dějin. Stavbami svých klášterů a utvářením jejich okolí výrazně proměnili ráz české krajiny. Díky úsilí benediktinů a jejich všestranné péči o své kláštery můžeme dodnes obdivovat mnoho krásných staveb, jež se zcela právem staly součástí kulturního dědictví naší země. Architektura však není vším, čím nás tento řád obohatil. Řád benediktinů vycházející z Řehole sv. Benedikta z Nursie byl dle mého názoru doslova symbolem morálních hodnot, vrcholem, který má k Bohu zdaleka nejbližší. Benediktinští mniši žili svůj život pospolu, v chudobě, zcela odevzdání víře, a jejich důležitými rysy byla poslušnost a morální čistota. Jejich bytí se doslova odvíjelo od hesla „modli se a pracuj“. Rozptýlení po všech koutech naší země pěstovali vzdělanost – svoji i ostatních lidí vně klášterů, věnovali se jak sběratelství významných děl, tak i vlastní literární činnosti, a jak mýjela staletí, začali se benediktini objevovat i ve vědeckých institucích.

Nyní tomu bude již 700 let, co byl na Broumovsku postaven benediktinský klášter ve své prvotní podobě. Provozovali zde klášterní školu, která sice nefungovala zcela kontinuálně od svého počátku až do současnosti, nicméně odolala běhu dějin a broumovský benediktinský konvent ji dokázal ochraňovat i v dobách nepříznivých okolností. Díky tomu tato vzdělávací instituce fakticky nikdy nezanikla, a přestože ji pod svou správu od církve převzal stát a z velké části se změnila náplň vyučování, broumovské gymnázium zde existuje do dnešních dní. Knihy, které benediktini shromažďovali v rámci gymnázia i kláštera, a které se dochovaly do současné doby, jsou velmi cennými památkami.

Totéž mohu říci o archivu s hodnotnými písemnostmi. Díky význačnému opatovi Břevnova a Broumova Janu Nepomuku Rotterovi roku 1847 vznikl a do dnešní doby se dochoval vzácný soupis archiválií pocházejících z druhé poloviny 17. až první poloviny 19. století. Bádala jsem ve státním okresním archivu v Náchodě a v Národním archivu v Praze a provedla jsem srovnání tohoto katalogu broumovského opatského archivu s inventářem Řádového archivu benediktinů z 20. století. Dospěla jsem k takovému názoru, že mnoho písemností sice mohlo být zachováno do současnosti, avšak nemohu to potvrdit s naprostou jistotou. Mnoha spisům v novějším inventáři chybí signace a nejsou zařazeny mezi ostatními, již určitým způsobem seřazenými a utříděnými archiváliemi, a některé záznamy mohly rovněž postupem času – potažmo vlivem nové doby – jednoduše ztratit na významu, a tudíž nemusely být zařazeny do nového inventáře. Přičemž navíc mnoho písemností v katalogu z roku 1847 postrádá datace. Z těchto důvodů je pro mě prakticky nemožné vyhodnotit, zda se

archiválií dochovala většina, či jen zlomek. Nicméně jsem přesvědčena, že ne všechny v broumovském opatském katalogu zmíněné archiválie stále ještě existují, některé pravděpodobně zanikly buď již začátkem, či během 20. století.

Nyní bych se ještě ráda vrátila k osobě opata Rottera. Pro broumovský i břevnovský klášter toho vykonal velmi mnoho a jeho dobrá rozhodnutí, činy i zásluhy mají přesah až do dnešní doby. Během bádání v pramenech a psaní této bakalářské práce jsem se neubránila úžasu nad ryzím charakterem této výrazné osobnosti českých církevních i politických dějin. A zřejmě ani v jeho době bychom nenašli člověka, jenž by k němu nechoval byt' sebemenší obdiv a úctu.

11. Použitá literatura a prameny

Archivní prameny

BERÁNEK, Karel – UHLÍŘOVÁ, Věra. *Inventář fondu Benediktini – klášter Břevnov, Praha díl I. – listiny 993 – 1948*. Praha: 1967.

Kolektiv III. oddělení. *Inventář Řádového archivu benediktinů 16. – 20. století*, Praha 1958.

Národní archiv Praha, fond ŘBB, kn. 66. *Katalog broumovského opatského archivu*. Broumov, 1847.

Státní okresní archiv Náchod, fond Vlastivědná knihovna Eduarda Langera, Sign. II-B-27: Stanislav Chaloupka: Dr. Johann N. Rotter. Der 55. Abt der Benediktinerstifte Břevnov-Braunau. nedatovaný strojopis.

Literatura

Benediktinisches Leben in Böhmen, Mähren und Schlesien: eine Gedenkschrift zum 1400-jährigen Jubiläum von Monte Cassino. Břevnov: kom. Opitz, Warnsdorf, 1929.

DENTI, Giovanni – SKALICKÝ, Alexandr. Krajinou českého baroka: církevní stavby Kryštofa a Kiliána Ignáce Dientzenhoferů na Broumovsku = Landschaft des böhmischen barock: die Sakralbauwerke Christoph und Kilian Ignaz Dientzenhofers in der Region Broumov (Braunau). Vyd. 1. Praha: Jalna, 2004. ISBN 80-86396-17-7.

FOLTÝN, Dušan (ed.). *Otevři zahradu rajskou: Benediktini v srdci Evropy 800 – 1300*. Praha: Národní galerie ve spolupráci s Filosofickým ústavem AV ČR v Praze, 2014. ISBN 978-80-7035-550-3.

GRÜN, Anselm. *Svatý Benedikt z Nursie: učitel duchovního života*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-695-6.

HOLUB, Bonifác Jan. *Paměti farnosti u sv. Markéty v Břevnově a blízkého okolí*. Praha: B.J. Holub, 1890.

JAROŠOVÁ, Markéta – LOMIČKOVÁ, Radka (ed.). *Ora et labora: vybrané kapitoly z dějin a kultury benediktinského řádu*. Vyd. 1. Praha: UK v Praze, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění v NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013. ISBN 978-80-7422-246-7.

Jubileum opata P. Rottera. In: *Národní politika*. Praha: 7. 11. 1884 odpolední vydání, roč. 2, č. 303, s. 1.

KAISEROVÁ, Kristina – KUNŠTÁT, Miroslav (ed.). *Hledání centra: vědecké a vzdělávací instituce Němců v Čechách v 19. a první polovině 20. století*. Ústí nad Labem: Albis International, 2011. ISBN 978-80-86971-37-7.

LIŠKOVÁ, Marie. *Slovník představitelů zemské samosprávy v Čechách 1861 – 1913*. SÚA, 1994.

MATAUSSCHEK, Timotheus Anton. *Geschichte des Gymnasiums der Benediktiner in Braunau, zugleich ein Umritz der Gymnasial-Lehrverfassung seit 1775 in den deutsch-slavischen Königreichen und Ländern des Kaiserthumes Oesterreich*. Prag: T. A. Matausschek, 1863.

MAUR, Eduard. *Paměť hor*. Praha: Havran, 2006. ISBN 80-86515-60-5.

NAVRÁTIL, Jan Sarkander. Život sv. Otce Benedikta, řeholnictva na západě patriarchy a zákonodárce: s dodatkem o působení řádu sv. Benedikta po všechna staletí, zvláště v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, Polsku a na Litvě. Brno: Škola Božského Srdce Páně, 1880.

PEŠINA, Wáclaw. Wywolenj nowého Opata w Braunowě. In: *Časopis pro katolické duchovenstvo*. 1844, sv. 1, roč. 17, s. 804. – 805.

Politischen Chronik. In: *Das Vaterland: Zeitung für die österreichische Monarchie*. Wien: 5. 5. 1886, roč. 27, č. 124, s. 2.

Prag, 29. Februar (Landtagswahl). In: *Das Vaterland: Zeitung für die österreichische Monarchie*. Wien: 2. 3. 1864, roč. 5, č. 50, s. 2.

RŮŽIČKA, Jeroným. Děgepis kláštera Břewnowského a Braumowského. In: *Časopis pro katolické duchovenstvo*. 1847, č. 1, s. 176 – 183.

ŠMÍDEK, Karel. Řád sv. Benedikta v nynějšku. In: *Časopis katolického duchovenstva*. Roč. 1873, č. 1, s. 13 – 43.

Úmrtí. In: *Národní politika*. Praha: 5. 5. 1886 odpolední vydání, roč. 4, č. 124, s. 2.

VILÍMKOVÁ, Milada – PREISS, Pavel. *Ve znamení břevna a růží: historický, kulturní a umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1989.

ZESCHICK, Johannes Nepomuk. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Vyd. 1. Praha: Benediktinské arcipatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-04-8.

12. Elektronické zdroje

Arcibiskupství pražské. Historie arcidiecéze [online]. © 2013 – 2016 [cit. 13. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.apha.cz>.

Český stát za posledních Přemyslovců. Braniboři v Čechách [online]. 2015 [cit. 18. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.dejepis.com>.

Emauzské opatství. Stručné dějiny opatství [online]. 2008 [cit. 29. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.emauzy.cz>.

Johann Nepomuk Rotter. Biographia Benedictina: Dictionary of Benedictine Biography online. <http://www.benediktinerlexikon.de>.

Klášter Broumov. Historie [online]. © 2016 [cit. 17. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz>.

Klášter Broumov. Klášterní gymnázium [online]. © 2017 [cit. 2. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz>.

Klášter Broumov. Revitalizace broumovského kláštera [online]. © 2016 [cit. 26. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz>.

Klášter sester klarisek-kapucínek. Cappucino u Františka: Tichá pošta sv. Kláry [online]. © 2015 [cit. 12. 12. 2015]. Dostupné z: <http://www.kapucinky.kapucini.cz>.

Masarykova univerzita. Kroniky z doby Karla IV. [online]. [cit. 19. 1. 2017]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1421/jaro2012/HIA105/Kroniky_z_doby_Karla_IV.txt.

Město Broumov. Broumov a okolí [online]. 2012 [cit. 26. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.broumov-mesto.cz>.

Monasterium – fond: Benediktini-klášter Břevnov, Praha Benediktinské arcioopatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty v Břevnově. Archiv břevnovského kláštera [online]. [cit. 3. 9. 2016]. Dostupné z: <http://monasterium.net>.

Národní památkový ústav. Národní kulturní památky [online]. © 2003 – 2015 [cit. 8. 1. 2017]. Dostupné z: <http://monumnet.npu.cz>.

Novinky.cz. Vaše zprávy – Náchod [online]. © 2017 [cit. 5. 3. 2017]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/vase-zpravy/kralovehradecky-kraj/nachod/4798-42736-v-broumovske-klasterni-knihovne-vznika-novy-katalog-vzacneho-knizniho-fondu.html>.

Řád svatého Benedikta. Historický znak řádu sv. Benedikta [online]. 1. 1. 2017 [cit. 7. 1. 2017]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org>.

13. Zusammenfassung

Der Gründer des Benediktinerordens war der heilige Benedikt von Nursia, der an der Wende des fünften und sechsten Jahrhunderts lebte. Er ließ das Kloster bei Montecassino erbauen und in diesem Kloster verfasste er auch Regula - Benediktsregel. Nach seinem Tode befolgten diese Regeln des Mönchenlebens nicht nur Benediktiner, sondern auch andere Orden. Er definierte auch zwölf Stufen der Demut, denn er war davon überzeugt, dass gerade die Demut das Wichtigste in den Beziehungen unter den Leuten und unter dem Menschen und dem Gott sei.

Gleichlaufend mit der Abteigründung in Prag im Jahre 973 entstand auch die Frauenabtei bei der Sankt Georg Kirche auf der Prager Burg, das erste böhmische Kloster. Zwanzig Jahre später gründete der heilige Adalbert das erste Mönchkloster in Breunau. Seitdem erwachsen neue Klöster, zum Beispiel Sankt Johannes auf Ostrov bei Davle, Groß Raigern, Saar, Opatowitz oder Kladrub. Das Braunauer Kloster entstand offiziell am Anfang des 14. Jahrhunderts, wo auch die Probstei zugerichtet wurde.

Im Laufe des 15. Jahrhunderts waren die Benediktiner durch Hussitenkriege betroffen. Es kam zur Verbindung der Abteien Braunau und Breunau in eine Doppelabtei. Einige Klöster waren wegen der Hussitenzüge erloschen. Erst das 17. Jahrhundert brachte eine wirtschaftliche Wiederkehrung. Im 18. Jahrhundert waren die Klöster durch Reformen von Joseph II. eingegriffen, die meisten waren aufgelöst. Es blieb nur die Doppelabtei Braunau-Braunau, das Emausskloster und die Probstei in Groß Raigern. Im 20. Jahrhundert war die Klösterbestimmung vor allem durch politische Ereignisse beeinflusst. Das Braunauer Kloster ist zur Zeit unabhängig und wird von keiner Ordensgemeinschaft bewohnt, dient nur als Kulturzentrum.

Das ursprünglich gotische Gelände des Braunauer Klosters war im 18. Jahrhundert im Barockstil umgebaut – der Abt Otmar Zinke hatte ein grosses Verdienst daran. Am Ende des 20. Jahrhunderts war die Gesamtheit zum Nationaldenkmal erklärt. Jeweils ist sie nach der vollständiger Revitalisierung.

Gleichzeitig mit dem Klosterbau entstand auch das Braunauer Klostergymnasium. Es hatte damals vier Klassen, später schon sechs, in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts sank auf das Niveau des Niedergymnasiums, allerdings der Abt Johann Nepomuk Rotter gewann dessen Beförderung zurück. Das Gymnasium funktioniert bis heute, ist bereits staatlich und hat seinen Sitz im anderen Gebäude.

Wegen der Hussitenkriege kam es zu der Umsiedlung des Breunauer Abts nach Braunau, was einen grossen Beitrag für die braunauer Klosterbibliothek hieß. Eine Menge von Büchern verbrannte im 17. Jahrhundert bei den Bränden, aber viele Äbte verbreiteten die Büchersammlungen und kauften auch die Bücher für das Klosterschulhaus. Zur Zeit beinhaltet die Bibliothek fast 17 000 Bücher.

Eigene Braunauer Archiventstehung fällt ins 18. Jahrhundert, wann die Archivalien in der Zeit des Abts Stefan Rautenstrauch gesammelt worden sind. Im 20. Jahrhundert waren diese ins Staatszentralarchiv verlagert, das heutige Nationalarchiv. Zwischen diesen Archivalien war der Katalog des Braunauer Abtsarchives aus dem Jahre 1847 überliefert, der nach Anlass vom Abt Johann Nepomuk Rotter entstand. Sein Verfasser war Hieronymus Ruzicka. Es handelt sich um ein Manuskript teilweise in der deutschen Sprache und teilweise im Latein. Von der Gegenüberstellung mit dem neueren Ordensinventar des Benediktinerarchivs 16. - 20. Jahrhundert habe ich den Entschluss abgeleitet, dass offensichtlich nicht alle Archivalien vom Braunauer Katalog überliefert worden sind. Im neuen Inventar habe ich nur eine partielle Inhaltsübereinstimmung gefunden.

Der Abt Johann Nepomuk Rotter war der 55. Abt von Breunau und Braunau, Professor der Theologie und Rektor der Prager Universität. Er hatte sein Verdienst am Aufblühen des Braunauer Klosters, seiner Bibliothek und seines Schulhauses, er kümmerte sich ums Wohl der Bevölkerung. Er war auch in der Politik tätig. Dank diesem war er zum Ehrenbürger einigen Städten erklärt und der Kaiser Franz Joseph zeichnete ihn mit dem Orden der Eisernen Krone der zweiten Klasse und mit dem Komturkreuz des Franz Joseph's Ordens aus.

Příloha č. 1: znak benediktinského řádu ¹⁷⁹

¹⁷⁹ Řád svatého Benedikta. Historický znak řádu sv. Benedikta [online]. 1. 1. 2017 [cit. 7. 1. 2017]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org>.

Příloha č. 2

Přehled opatů, jejichž sídlem byl od r. 1420 Broumov:

- ❖ Nicolaus de Jistebnic (1419 – 1426)
- ❖ Hermannus de John (1426 – 1449)
- ❖ Johannes I. (1449 – 1460)
- ❖ Gallus (1460 – 1463)
- ❖ Gregorius II. (1464)
- ❖ Petrus II. (1464 – 1475)
- ❖ Johannes II. (1475 – 1481)
- ❖ Gregorius III. (1481 – 1483)
- ❖ Paulus II. Birke (1483 – 1499)
- ❖ Klemens III. (1499 – 1506)
- ❖ Gregorius IV. (1506)
- ❖ Laurentius (1506 – 1515)
- ❖ Jacobus I. (1515 – 1537)
- ❖ Mathias (1537 – 1553)
- ❖ Johannes III. Chotovský de Chotov (1553 – 1575)
- ❖ Martinus II. Korytka de Pravdovic (1575 – 1602)
- ❖ Wolfgangus Selender de Prossovic (1602 – 1619)
- ❖ Johannes Benno (I.) Flaccus de Falkenberg (1621 – 1646)
- ❖ Alexius Hübner (1646 – 1651)
- ❖ Augustinus Seyfert (1652 – 1663)
- ❖ Thomas Sartorius (1663 – 1700)
- ❖ Othmarus Zinke (1700 – 1738)
- ❖ Benno II. Löbl (1738 – 1751)
- ❖ Friedericus Grundmann (1752 – 1772)
- ❖ Stephanus Rautenstrauch (1773 – 1785)
- ❖ Jacobus II. Chmel (1786 – 1805)
- ❖ Fortunatus Böhm (1806 – 1818)
- ❖ Placidus Benesch (1818 – 1844)
- ❖ Johannes Nepomuk Rotter (1844 – 1886)
- ❖ Rupertus Smolík (1886 – 1887)
- ❖ Bruno Čtvrtečka (1887 – 1922)

- ❖ Guilielmus Rudolf (1922 – 1926)
- ❖ Dominicus Prokop (1926 – 1939)

Přehled břevnovských, od r. 1939 od Broumova oddělených opatů:

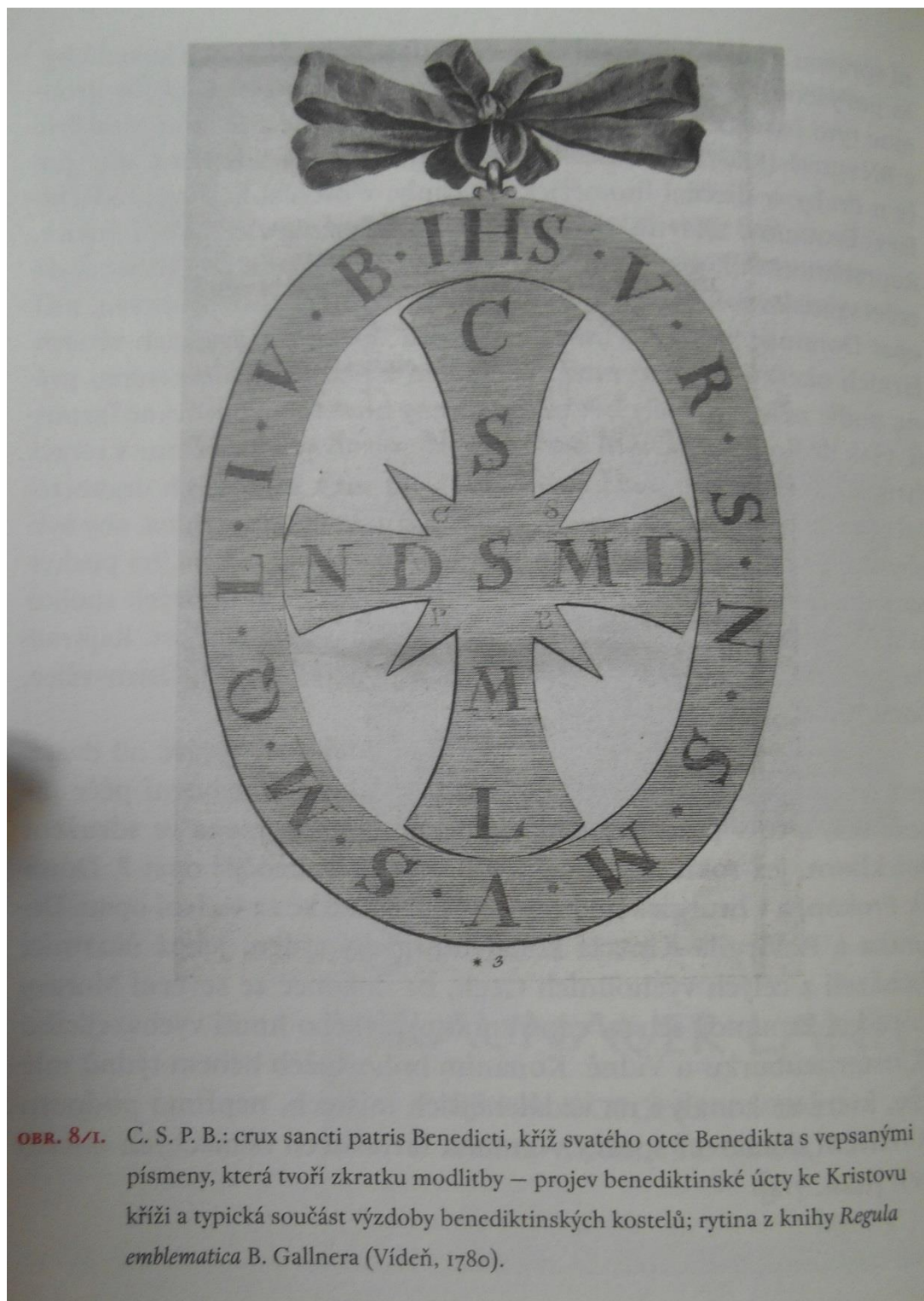
- ❖ Anastasius Opasek (1947 – 1999)
- ❖ převor Prokop Siostrzonek (1999 – dodnes)

Přehled broumovských, od r. 1939 od Břevnova oddělených a od r. 1946 v německém Rohru sídlících opatů:

- ❖ Dominicus Prokop (1939 – 1969/1970)
- ❖ Virgilius Kinzel (1969 – 1988/1998)
- ❖ Johannes Nepomucenus Zeschick (1988 – 2002)
- ❖ Gregorius Zippel (2002 – dodnes)¹⁸⁰

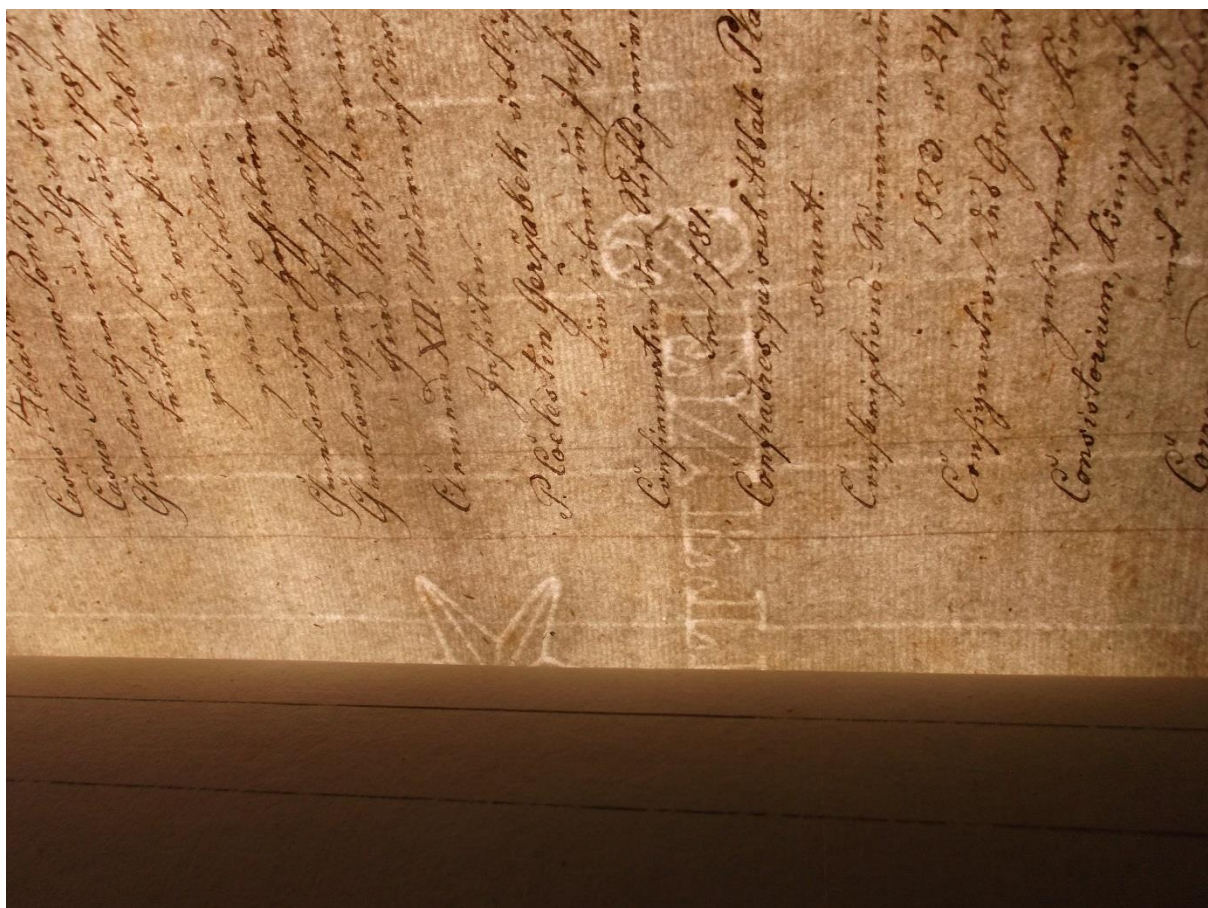
¹⁸⁰ Klášter Broumov. Seznam opatů [online]. © 2016 [cit. 9. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.klasterbroumov.cz>.

Příloha č. 3: kříž sv. otce Benedikta ¹⁸¹

¹⁸¹ ZESCHICK, Johannes Nepomuk. *Benediktini a benediktinky v Čechách a na Moravě*. Vyd. 1. Praha: Benediktinské arcidiecézní úřady sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-04-8. S. 126.

Příloha č. 4: ukázka vodoznaku v Katalogu broumovského opatského archivu z r. 1847 ¹⁸²

¹⁸² NA Praha, fond ŘBB, kn. 66. *Katalog broumovského opatského archivu*. Broumov, 1847.